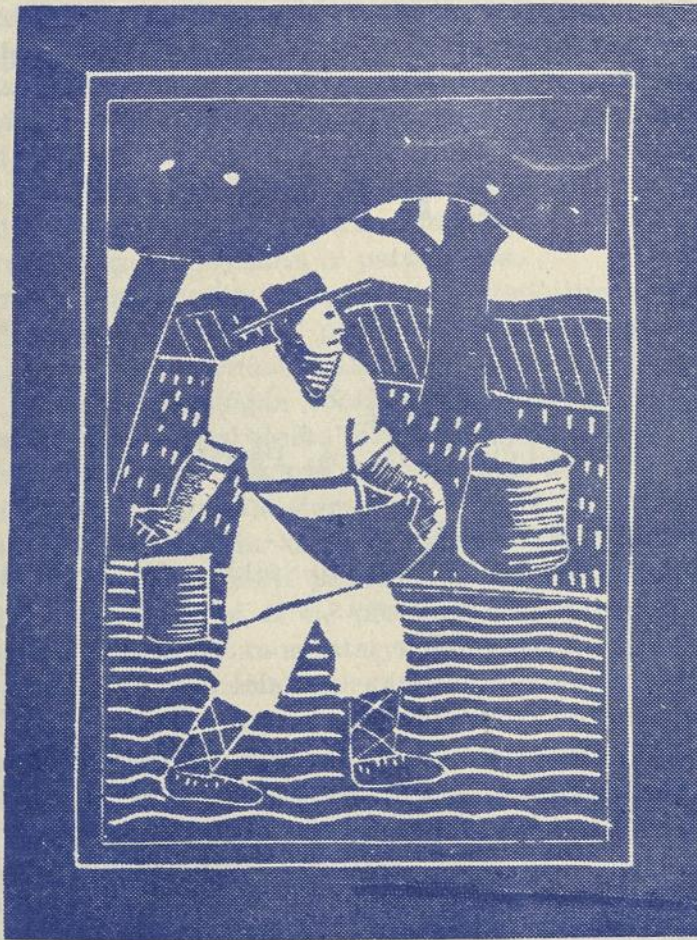

ŠVIESA

No. 1

SAUSIS-VASARIS-KOVAS

1969 M.

*Senosios Lietuvos sėjikas
Dail. Boleslovas Matuza*

ŠVIESA

The *Light*

Prenumeratos kaina: metams \$1.00
Pavienis numeris 25c

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park, N. Y. 11417

Entered as second class matter at the Post Office at Jamaica, New York, under the Act of March 3, 1879

Redaktorius Antanas Bimba

No. 1 Sausis-Vasaris-Kovas (January-February-March) 1969 XXXV

TURINYS

Įvykių sukuryje	3
Kaupėsi neapykanta. Justas Paleckis	5
Lietuvos kaimo kultūra ir buitįs. Dr. A. Petrika.	10
Geležis. A. Mitrulevičius	14
Amžiaus pradžioje. Vladas Vaičiulis	15
Lietuvos ir pažangiųjų Amerikos lietuvių veikla. V. Petkevičienė	16
Pareiga. Atleidimas. Vacys Reimeris	17
Raštuose — jo gyvenama gdynė.	18
Amerikos komunistai pasisako, už ką ir kodėl jie kovoja.	20
Akademikas apie liaudies rašytoją. A. Liepsnonis	23
Nežudyk! Tuščių kambarių baimė. Juozas Marcinkevičius	24
Nemirtingais tautosakos motyvais. Vladas Vaičiulis	25
Kai kurie bruožai iš JAV istorijos. D. M. Šolomskas.	27
Ar visada gydo vaistai? Docentas N. Indriušis	29
Masažuokimės patys	31
LLD reikalai. Ieva Mizarienė	32

IVYKIŲ SŪKURYJE

Dar per anksti charakterizuoti Richard Nixon prezidentavimą, nes jis vos tik susikraustė į Baltuosius Rūmus. Bet jo rinkimų laimėjimas buvo suprantamas naujo konservatyvaus kurso tiek naminėje, tiek užsieninėje politikoje laimėjimu. Tą nuomonę jau gerokai sustiprino naujojo prezidento pasiskirtieji pagalbininkai. Jo kabinetas susideda iš kietai konservatyviškų stambiajam kapitalui patikimų žmonių. Nė vieno jų negalima priskaityti taip vadinamam Republikonų partijos "liberališkajam" sparnui. Be to, kabinete nėra nei vieno darbininkų atstovo, nei vieno juodųjų žmonių atstovo, ir nei vienos moterų atstovės. Tiesa, kad paskutinis sprendžiamasis žodis visais svarbiausiais klausimais priklauso prezidentui ir tik jam, tačiau nė valandėlei nereikia mažinti vaidmens tų žmonių, kurie vadovauja įvairiems valdžios departamentams ir veikia prezidentą pasiūlymais ir patarimais.

Kelia nerimą Nixono rinkiminėje kampanijoje pažadėjimas visur įvesti ir kietai palaikyti "tvarką", "įstatymų gerbimą", padaryti "galą riaušėms" ir tt., nes tai gali reikšti susidorojimą su nepasitenkinusios liaudies, ypač juodųjų žmonių, bruzdėjimu prieš skriaudas, už būtinais reikalingas socialines reformas. Demonstracijos, eisenos, streikai, piketai ir kitokios protesto formos naujosios valdžios gali būti lengvai paskaitomos pažeidimu įstatymų, tvarkos ardymu. Juk kaip tik taip tokias protesto formas interpretuoja visoks reakcinis elementas, kurio, kaip žinia, Nixono pasekėjuose ir partijoje randame su dideliu kaupu. Labai prisibijoma, pav., kad naujieji civilinių teisių įstatymai, kurie laimėti per ilgą ir sunkią kovą, gali būti naujojo prezidento ne tik toliau ne gerinami ir ne plečiami, bet dar siaurinami, apkarpomi. Reikia atsiminti, kad kai Kongresas tuos įstatymus svarstė, beveik visa Republikonų partijos frakcija bendru frontu su pietiniais rasistiniais demokratais jiems aštriausiai priešinosi.

Tačiau, žinoma, tie nuogastavimai gali nepasitvirtinti. Reikia žinoti, kad bet koks bandymas liaudžiai naudingas reformas iš jos atimti -- nedvejotinai iššauktų griežčiausią pasipriešinimą. Naujasis prezidentas pasirodytų didžiausiu politiniu neišmanėliu, jeigu jis to nenumatytų ir nesitikėtų.

Daugiausiai spekuliuojama naujosios vadovybės kursu užsieninėje politikoje. Ar bus griežtų posūkių? Daugumos stebėtojų nuomone, posūkių bus, bet ne griežtų. Pav., Nixono pozicija Vietnamo klausimu beveik nesiskiria nuo Johnsono pozicijos. Jis kalba apie Amerikos neturintį sau lygaus militarinį pajėgumą, bet tuo keliu šalį vedė ir senasis prezidentas ir ją įklampino į barbariškąjį Vietnamo kurą, kuriam dar ir šiandien nesimato galo. Vargiai ką daugiau tuo reikalu ir naujasis prezidentas begalės sugalvoti.

Kiek tenka pastebėti, tai pasaulinėje diplomatijoje pasikeitimas Amerikos vadovybėje sutinkamas, iš vienos pusės, su nuogastavimu, kad tas gali reikšti naujas ir pavojingas avantiūras, iš kitos pusės — su viltimi, kad blaivus protas laimės ir didelių sukrėtimų nesulauksime — bent jau artimoje ateityje...

* * * *

1968 metų pabaigoje trys Amerikos astronautai dešimt kartų apskriejo Mėnulį ir laimingai sugrižo į Žemę. 1969 metų pradžioje keturi Tarybų Sąjungos kosmonautai kosmose sujungė du erdvėlaivius, perėjo iš vieno į kitą, paskui juos atjungė ir laimingai sugrižo. Amerikiečiai nusileido okeane, o tarybiečiai sausumoje. Tai du nauji, milžiniški mokslo pasiekimai žmogaus pastangose užkariauti erdves ir mums atidengti naujas paslaptis apie kitus erdvių kūnus.

Dabar kalbama apie nuleidimą žmogaus į Mėnulį ir įsteigimą erdvėse pastovios apie Žemę skriejančios stoties, kuri reikalinga moksliniams tyrimams.

Šioje srityje mokslinės galimybės tokios didelės, tokios plačios, jog paprastam žmogaus protui sunku viską ir įsivaizduoti.

Amerikiniai astronautai ir tarybiniai kosmonautai savo drąsiais žygiais pradžiugino visą žmoniją.

* * * *

Po keleto mėnesių diskusijų ir ginčų dėl "stalo formos" Paryžiaus konferencija gal pagaliau pereis dalykiškų problemų svarstyti. Dabar skubiausias klausimas — paliaubos, mūšių nutraukimas, kraujo liejimo sulaikymas. Tam pasiekti, kaip nurodo "The N. Y. Times" (1969 m. sausio 17 d.), trukdys mūsų šalies militaristų Vietname reikalavimas "pilnos militarinės pergalės". Jie ne tik priešinasi ištraukti Amerikos militarines jėgas arba siaurinti militarines operacijas, bet dar reikalauja naujų sustiprinimų ir aštresnių žygių.

* * * *

Vatikano ir popiežiaus Pauliaus VI bėdos nesibaigia. Jos dar didėja. Jau iš pagrindų judinamas visas bažnyčios "mokslas". Į debatus įsitraukia patys žymiausioji teologai. Gindamas savo autoritetą sauvališkai valdyti visą katalikiškąjį pasaulį, popiežius leidžia pareiškimus vienas po kito. O tas tik aštrina krizę ir didina tam autoritetui priešinimąsi.

* * * *

Visur lietuvių išeivijoje gražiai plinta kultūrinio su Tarybų Lietuva bendradarbiavimo idėja. Visos pastangos iš reakcinės pusės tam užkirsti kelią eina vėjais.

Puikiai pavykę operos dainininko Virgilijaus Noreikos ir jo žmonos Žanetos koncertai Kanadoje ir Jungtinėse Valstijose, šiomis dienomis apsilankymas didelės turistinės grupės iš Lietuvos paliko gražiausius pėdsakus.

Kiekvienam rimtai galvojančiam lietuviui aišku, kad lietuviybės išlaikymas išeivijoje reikalauja tampriausio bendradarbiavimo su tautos kamienu, kurį randame ne Amerikoje, ne Australijoje, ne Vakarų Vokietijoje, ne Lotynų Amerikoje ar kur kitur, bet mūsų gimtajame krašte Lietuvoje.

JUSTAS PALECKIS

KAUPĖSI NEAPYKANTA

Ištrauka iš Justo Paleckio memuarų knygos "Žingsniai smėlyje" (1926-ieji metai), kuri jau išėjo iš spaudos. Pateiktoje ištraukoje aprašinėjamos paskutinės 1926-ųjų metų dienos, situacija po fašistinio gruodžio 17 dienos perversmo. Tuo metu Justas Paleckis dirbo ELTOS direktoriumi.

Keista pasidarė mano padėtis po perversmo. Buvau senosios Sleževičiaus vyriausybės Eltos direktorius, tačiau jokių išpėjimų neturėjau. Ką man daryti? Kaip aš galiu tarnauti vyriausybei, kurios nepripažįstu, kurią laikau neteisėta, prieš kurią esu pasiryžęs kovoti. Ar ne geriau demonstratyviai išeiti? Tą klausimą aptariau su Bortkevičiene. Ji patarė man nesikarščiuoti, jokių demonstracijų nedaryti, o pasilikti vietoj ir išnaudoti savo padėtį priešfašistinei kovai.

— Vis tiek ilgai nelaikys, — sakė man Bortkevičienė.

Taigi, dirbau Eltoj ir toliau. Dabar vietoj Sleževičiaus užsienio reikalų ministras, taigi ir mano viršininkas, buvo Voldemaras. Tačiau tada su juo neteko asmeniškai susitikti tarnybos reikalais. Buvau pas jį tik per pasikalbėjimą su spaudos darbuotojais. Visus reikalus, kaip ir seniau, tvarkiau per Balutį, kuris, reikia pasakyti, santykiuose su manim nepasikeitė, buvo toks pat, kaip ir prieš perversmą, bent niekuo nepasireiškė ligi pat mano atleidimo. O atleistas aš buvau jau 1927 metų gegužės 1 d.

Voldemaro kabinetas buvo ministerijos antrame aukšte, o mano kabinetas buvo trečiame aukšte tiesiog viršum Voldemaro kabineto. Tad, sėdėdamas ant Voldemaro kabineto, galvojau ir planavau, kaip tą Voldemarą su visa jo fašistine gauja nuvertus, kaip sukėlus prieš jį Lietuvos liaudį.

Kelios dienos prieš kalėdas išvažiavau į Rygą. Prieš važiuodamas, užėjau pas Bortkevičienę ir gavau iš Šileikaitės pinigų, kuriuos turėjau nuvežti į Rygą laikraščiui organizuoti. Bortkevičienė kalbėjo ir apie J. Mačiulį, kurį pažino ir pripažino tinkamu įtraukti į veikimą.

Rygą radau dar tebepergyvenančią Lietuvos įvykius. Kur tikėjau, ten mane klausinėjo apie perversmą, jo smulkmenas, o ypatinai visi domėjosi, kodėl Sleževičiaus vyriausybė nebuvo pasiruošusi, kodėl nesipriešino. Visiems pažangesniesiems pažįstamiems smulkiai nupasakojau, ką žinodamas. Teko kalbėtis su keliais latvių socialdemokratais dėl padėties. Tačiau turėjau būti atsargus, kad tais mano susitikimais per daug nesužadomėtų Lietuvoj.

Jau netrukus po atvykimo pasisekė surasti V. Mickų, apie kurį kalbėjo F. Bortkevičienė. Su juo mane supažindino Mačiulis ar Sukauskas (Sakalėlis). Jis bene pas Sukauską ir buvo apsistojęs. Pasirodo, Sukauskas, buvęs mano mokinys ir vėliau "Naujo žodžio" bendradarbis, nuėjo pažangiu keliu ir dabar tuoj sutiko padėti organizuoti laikraštį. O V. Mickus tuoj po perversmo buvo mėginęs organizuoti pasipriešinimą provincijoje, bet, kai sužinojo, kad Sleževičiaus vyriausybė nusileido, pabėgo į Latviją.

Su Mickum greit susitarėm dėl "Liaudies balso" leidimo. Aš perdaviau jam pinigų.

Mickus apsidžiaugė, kad pradėdamas veikimas prieš smurtininkų vyriausybę.

Sutarta buvo, kad "Liaudies balsas" bus nedidelio formato, knygutės dydžio, kad patogiau būtų platinti. Aš pasižadėjau pristatinti medžiagą, kai tik pasitaikys proga atvažiuoti į Rygą. Pirmas numeris turėjo išeiti netrukus, kad galima būtų greičiau nušviesti gruodžio 17 d. įvykius tikrojo šviesoj.

Visi buvo kupini pasiryžimo kovoti. Atrodė, kad užteks tik sukelti pasipriešinimo nuotaiką ir surasti kokį ginkluotą branduolį tam pasipriešinimui vadovauti, ir fašistai turės lėkti, nes jie jokios didesnės paramos neturi. Juo labiau, kad atrodė, jog faktiškieji valdovai yra tautininkai, o krikščionys neturi vadovaujančio vaidmens, ir anksčiau ar vėliau su krikščionimis susipeš.

Įvairių planų ir galimybių apgalvojome ir aptarėme su draugais. Mačiulis karščiaivosi ir keikėsi, kad liaudininkai su socialdemokratais pasirodė esą tokie lepšiai, kad jie nesugebėjo neprileisti perversmo arba jam pasipriešinti. Jis uoliai prisidėjo prie laikraščio organizavimo ir žadėjo sutvarkyti jo pervežimą per sieną, nes Jonišky buvo jo geras bičiulis pirklys Preikšaitis (ar Pryšmontas), kuris sutiksiąs padėti.

Per kalėdų šventes buvau šiek tiek ir namie, kiek leido susitikimai ir pasikalbėjimai. Galvojom su žmona, kaip bus toliau. Atrodė, kad ne tik Eltoj, bet ir iš viso Lietuvoj mano būklė gali būti kebli. Kai kas, rodos, Buividas, patarė palikti Lietuvą, grįžti vėl į Rygą ir mokytojauti. Tačiau, jei taip padaryčiau, tai atrodytų, kad buvau nuvažiaavęs į Lietuvą tik dėl karjeros, dėl direktoriaavimo, o, viso to netekęs, Lietuvą pamečiau. Tad pasiryžau likti Lietuvoj. Mano žmona Genovaitė visiškai pritarė mano pasiryžimui likti Lietuvoj ir kovoti prieš fašizmą.

Grįžtant man į Kauną, keletas draugų, atvykusių kartu su Genovaitė į Rygos stotį manęs išlydėti, atsisveikino kiek susijaudinę, lyg išlydėdami į nežinią. Mačiulis išlydėdamas pakartojo savo sakramentalinę frazę: "Aš myliu Lietuvą, bet, Lietuva, nedaryk man gėdos!" Iš tiesų, gėda dėl Lietuvos įvykių buvo didelė. Ir visi galvojom tik viena — kaip tą gėdą nuplauti.

Sugrižau į Kauną gruodžio 28 d. rytą. Vos įėjęs į kambarį, pamačiau gruodžio 27 d. laikraštį, kuriame buvo žinia apie keturių komunistų — Karolio Poželos, Juozo Greifenbergerio, Kazio Giedrio ir Rapolo Čarno sušaudymą. Kartu teistieji — F. Abramavičius nuteistas iki gyvos galvos sunkiųjų darbų kalėjimo, J. Šeluga gavo 8 metus kalėjimo.

Toji žinia apie keturių komunistų sušaudymą labai giliai mane sujaudino. Tai buvo aiški žmogžudystė, kuria fašistai turėjo tikslą pateisinti savo perversmą. Jie surengė teismo komediją ir bandė įrodyti, kad, esą, komunistai ruošę sukilimą. Ypač šlykščiai aprašinėjo komunistų teismą "Rytas". Jis įtikinėjo, kad nuteistieji ruošę "bolševikų perversmą, turėjusį įvykti jau šiomis kalėdų šventėmis". Karo lauko teismo posėdis įvyko 2-me pėstininkų DLK Algirdo pulke gruodžio 24 d., bet komunistus sušaudyti buvo numatyta atidėti po kalėdų, nes buvo nepatogu žudyti "taikos ir ramybės" šventės metu. Sušaudymas įvyko gruodžio 27 d. 5 val. ryto.

Tą pačią dieną, kai "Lietuva" pranešė apie sušaudymą — gruodžio 27 d., — šis laikraštis išspausdino sąrašą įvairių organizacijų atstovų, sveikinusių ir vizitavusių A. Smetoną. Žemiau buvo įdėtas pranešimas apie italų fašistų sveikinimą. Perversmo metu Kaune buvęs artimas Musolinio draugas "Popolo d'Italia" atstovas Roberto Susteres perdavęs tokio turinio pasveikinimą: "Prašau pranešti jo Ekscelencijai Prezidentui Smetonai, kad mes laikome Lietuvą antrąja jėga, kuri stoja į eiles kovotojų prieš suirimo tendencijas. Sveikiname. Turaitis". Tai buvo italų fašistų partijos generalinio sekretoriaus Turaičio sveikinimas. Tą pačią dieną atėjo žinia, kad Musolinis per Italijos pasiuntinį Pabaltijui Stranieri pranešęs apie nutarimą įsteigti Lietuvoj nuolatinę Italijos pasiuntinybę. Taigi, Lietuvos įvykiai, kurie atnešė kraują ir smurtą lietuvių tautai, labai patiko Musoliniui, kurį pamėgdžiojo Smetona, o ypač Voldemaras.

Jaudindamasis apie keturių komunistų sušaudymą pasakojo Eltos bendradarbis Karosas.

Rašydamas šiuos užrašus, buvau užėjęs į Partijos istorijos institutą pas R. Šarmaitį.

JUSTAS PALECKIS, TSRS Aukščiausios Tarybos Tautybių Pirmininkas. (Ryšium su gimimo metinėmis.)

Ten nusirašiau šiuos buvusio "Darbininkų atstovo" A. Kilikevičiaus atsiminimus apie K. Poželą ir kai kuriuos kitus tų metų įvykius. Juos čia pacituosiu:

"1926 m. po amnestijos K. Požela gyveno Kaune, Žemaičių g., Greifenbergeris — Kapsų g. Jie buvo suimti 1926.XII.17 rytą po perversmo. Alb. Kilikevičius suimtas XII.17 vakare. Kai Kilikevičių atvedė į žvalgybos daboklę Kaune, Miškų g., daboklėj jau buvo K. Požela, J. Greifenbergeris, K. Giedrys, P. Glovackas, R. Čarnas ir kt., viso 10 žmonių.

Netrukus po arešto Alb. Kilikevičius buvo sutikęs K. Poželą Kauno s. d. kalėjimo kieme. Į klausimą "Ką dabar su mumis fašistai darys" K. Požela atsakęs: "Tau, kaip "zicredaktoriui", duos 3 mėnesius kalėjimo. Man, žinoma, duos daugiau gal porą metų".

Gal būt, tai buvo tik raminimas, bet apskritai niekas negalvojo, kad bus šaudomi žmonės. Visi galvojo, kad suimtųjų nėra kuo kaltinti, nes veikė legaliai, kaip leido demo-

kratinės valdžios įstatymai. Niekas nelaukė, kad fašistai iškels provokacinį kaltinimą dėl sukilimo rengimo ir tuo pretekstu nuteis keturis darbininkų organizacijų vadovus sušaudyti.

Kad fašistai sekė K. Poželą ir kitus veikėjus, paaiškėjo iš bylos duomenų. Dar liaudininkų ir socialdemokratų laikais kartą K. Poželai užėjus į bufetą (universitete? J. P.), ten buvęs kažkoks studentas nurodė greta sėdėjusiam Grigaliūnui-Glovackiui į K. Poželą: "Šitas!" Grigaliūnas-Glovackis ir kiti greta jo buvusieji fašistai labai susidomėjo ir buvo patenkinti. Grigaliūnas - Glovackis, išsiėmęs bloknotą, kažką tuojau pasižymėjo. Grigaliūnas - Glovackis, kaip fašistų organo "Tautos valia" redaktorius, kartą užėjo į "Vilnies" bendrovės patalpas, Valančiaus g. 10. Apžiūrėjęs jas, pasakė: "Matai, kaip jūs čia neblogai įsitaisė". Išėmė savo laikraštį "Tautos valia" ir paprašė sau "Darbininkų atstovo" numerio. Apie tą apsilankymą ir eilinių numerių pristatymą "Darbininkų atstove" buvo pažymėta.

Mes panorome aplankyti vietą, kur buvo sušaudyti komunistai. Vieną pavakarę su Karosu išėjome už miesto į Šeštojo forto apylinkes stoties rajone. Nuėjome ten, kur baigiasi buvusios vidujinės Kauno tvirtovės riba. Tą ribą sudaro didelis pylimas su nuožulniu atšlaitu. Pasiekėme pylimo viršų — buvusios tvirtovės gynėjų ugnies poziciją. Iš ten buvo matyti didokas šlaitas žemyn, o toliau lyguma.

— Čia — tarė Karosas, rodydamas žemyn į atšlaitę.

Ten buvo aiškiai matyti neseniai pajudintos žemės, bolavo šviežias smėlis, nors ir viskas sulyginta, kad negalima būtų atskirti, jog tai kapas. Tačiau šią vietą, kurią apšlakstė keturių kovotojų kraujas, nežinomos rankos jau buvo papuošusios gėlėmis. Arčiau priėję, pamatėme sudėtas gėlių puokštes. Jos išreiškė darbininkų pagarbą ištikimiems darbo klasės sūnams, padėjusiems čia savo galvas. Reikėjo turėti drąsos ir tiems, kurie čia atėjo padėti gėlių, nes fašistinė žvalgyba galėjo sekti, ir žmonės su gėlėmis galėjo patekti į kalėjimą. Karosas pasakė, kad kelias pirmąsias dienas čia stovėjusi ginkluota sargyba.

Mudu su Karosu susikaupę stovėjome prie sušaudytųjų kapo. Po to pažvelgėme į šlaito viršų, iš kur į komunarus buvo atsukti šautuvai ir iš kur lėkė mirtį nešusios kulkos. Sklido pasakojimai apie jų paskutines minutes, jog ligi galo jie laikėsi ramiai, drąsiai, didvyriškai sutiko mirtį ir kad paskutinę akimirką, prieš šūviams suskambant, jie sušuko:

— Tegyvuoją Lietuvos Komunistų partija!
Tegyvuoją viso pasaulio proletarų revoliucija!

Didžiai susijaudinęs, galvojau apie kovą, ir manyje užvirė ypatingai karšta neapykanta fašizmui. Nedaug supratimo tada turėjau apie Komunistų partiją, apie jos kovą, nebuvau turėjęs progos giliau susipažinti su marksistine ideologija, dažnai buržuazinės ideologijos migla klaidindavo mano sąmonę. Bet visada viršų ėmė jausmas, kad toj pusėj tiesa. Ir štai čia už tą didžiąją tiesą žmonės be baimės dėjo savo galvas, tvirtai tikėdami būsimąja pergale.

Svajojome su Karosu, kad ateis juk diena, kai bus sutriuškintas fašizmas, kai Lietuvos liaudis nuvers visokius tokius, kaip Smetoną, Voldemaras. Ir tada aukštai iškils garbė šių keturių sušaudytųjų vyrų, kurie krito kaip pirmosios fašizmo aukos. Tada atrodė, kad tai įvyks netrukus, nes sunku buvo tikėti, kad smurtininkų saujelė, pavergusi visą tautą, galėtų ilgiau išsilaikyti.

Sunku man šiandien tiksliai viską atsiminti, ką galvojau, ką sakiau, ką jaučiau tada. Gal širdy ir priėmiau priesaiką kovoti, o gal tai tik buvo neišreikštas jausmas. Bet tas žuvusiųjų komunistų kapo aplankymas buvo man pažymėtinas, ir jį atsimenu kaip ryškų epizodą tuo laikotarpiu, kada kaupėsi pasipiktinimas prieš fašistinius smurtininkus, noras juos sutriuškinti, o kartu ir apmaudas dėl pralaimėjimo.

SVEČIUS IŠ LIETUVOS sutinkant Kennedy International Aerooste New Yorke
1969 m. sausio 13 dieną.

SVEČIUS IŠ LIETUVOS ATSIŠVEIKINANT... Maspetho Lietuvių Klube 1969 m. sausio 26 d., kur New Yorko lietuviai svečiams surengė priimtuves ir išleistuves. Deklamuoja Leimonas Noreika.

Lietuvos kaimo kultūra ir buitįs

DR. A. PETRIKA

Vilniaus leidykla "Mintis" 1967 m. išleido įžymaus tarybinio visuomenininko Antano Barkausko 260 pusl. knygą "Kaimas, kultūra, buitįs", kurios autorius neseniai, su tarybinių mokslininkų grupe, lankėsi Jungtinėse Amerikos Valstijose, dėlto daugeliui amerikiečių pažįstamas.

Žodis apie patį autorių. Antanas Barkauskas, gimęs 1917 m. Paparčiuose aukštaitis, ekonomikos mokslų kandidatas. Tėvynės karo metu jis kovojo prieš hitlerinius vokiečius Raudonosios Armijos XVI-je lietuvių divizijoje, baigė Visuomeninių mokslų akademiją Maskvoje, dėstė politinę ekonomiją Kauno Politechnikos institute, "Mažosios lietuviškosios tarybinės enciklopedijos" vyriausiosios redakcijos narys, dažnai reiškiasi įvairiais gyvenimo klausimais periodinėje spaudoje, nuo 1959 m. Lietuvos TSR AT deputatas, Lietuvos TSR AT pirmininkas.

Dabar apie knygą. Iš profesijos autorius, kaip jau minėjau, yra ekonomistas, tačiau šis jo kūrinys nėra vien sausų ekonomikos mokslo formulių registracija. Gerb. autorius kelia kaimo kultūros bei buities klausimus labai plačia prasme ir gvildena juos gyvai, patraukliai, suprantamai. Pratarinėje jis sako:

"Norint apibudinti veiksnįs, kurie turi įtakos, pertvarkant kaimo kultūrą ir buitį, teko paliesti atskirus industrializavimo klausimus, šefavimą, mieste esančių mokslo, meno ir kitų įstaigų veiklą. Be panašaus, kad ir mažo, ekskurso būtų sunku suprasti tuos procesus, kurie iš pagrindų keičia kaimo gyvenimo sanklodą. Kaimas ėmė sparčiai persitvarkyti, pirmiausia likvidavus ekonomines ir socialines jo nepaslankumų, konservatyvumo priežastis. Kaimiškumo sąvoka daro-

si vis labiau sąlyginė, nes daugeliu atveju kaimo vietovėse susikūrė pramonės įmonės, darbininkų gyvenvietės ir nauji miestai, išsiplėtė ir tapo stambiais kultūros židiniais rajonų centrai, kaime atsirado anksčiau nebūtu profesijų žmonės, specialistai su aukštuoju ir vidutiniu išsilavinimu, organizuotas stambus planingas technika aprūpintas ūkis".

KAS YRA KULTŪRA?

Kaimui nustojo atstovauti "bakūžė samanota", "apgriuvęs šulinio rentinys" ir "pakrypusi svirtis" kieme. Kaimas darosi nepažįstamas, nors senoji jo idilija dar ne visur išgyventa. Lietuvos kaimas, kultūrėja, nors dar toli jam iki pilno tobulumo.

Kultūra yra dvejopa: materialinė ir dvasinė. Kultūra reiškiasi gamybos srityje, kultūra yra intelektualinė, sociologinė, politinė, estetinė, visuomeninė, techninė, buitinė, etc. Kultūra yra visa tai, kas gerina, šviesina ir kelia žmogaus gyvenimą.

Bendras žemės dirbimas (kolūkis ar valstybinis ūkis) yra kultūrinė pakopa, pakeitimas vienarklių žagrių traktorium sėjama mašina, kombainu — yra kultūra. Įkūrimas kolūkinio centro su naujais pastatais, biblioteka, mokykla, skaitykla, sale, televizorium, bendrom karvydėm, arklydėm ir kitomis masinio ūkininkavimo priemonėmis — yra kultūra. Viskas, kas tik artina kaimą prie miesto; kas naikina užkardas, skiriančias kaimą nuo miesto — yra kultūra.

"Apie tautos kultūrą — sako autorius — paprastai sprendžiama iš to, kokio lygio yra pasiekusi nacionalinė ekonomika, kiek plačiai paplitę mokslo ir meno žinios, spauda, įvai-

Dr. A. Petrika ir A. Barkauskas

rios informacijos, komunikacijos, sportas ir sanitarija, kaip saugomi praeities paminklai, kiek gyventojai dalyvauja politinėje ir visuomeninėje veikloje, kokie jų idealai, moralė, elgsena" (psl. 7).

Tačiau ir kultūra matuojama ne vienokiu matu:

"Lietuvos tarybinė kultūra yra nacionalinė savo forma, bet socialistinė savo turiniu. Ji įgijo aiškiai aprėžtą vystymosi kryptį, kurią apsprendžia socializmo ir komunizmo idealai bei praktika, yra giliai liaudiška, suprantama ir prieinama visiems gyventojų sluoksniams. Būdama laisva nuo idealistinės ir religinės mistikos apnašų, socialistinė kultūra yra aktyvi jėga, padedanti žmonėms susidaryti teisingą pasaulio vaizdą ir sąmoningai, tiksliai veikti. Lietuvių nacionalinė kultūra turi galias istorines šaknis ir ilgaamžes demokratinės tradicijas" (psl. 45).

Kad, buržuazijai valdant, Lietuvos kaimo gyvenimas ne gerėjo, bet smuko, matyti iš pačios to meto vyriausybės pateiktų dokumen-

tų. "Lietuvos ūkio apžvalga" (Kaunas, 1939 m.) paduoda neginčijamus skaičius, palyginama 1930 metus su 1939 metais. Pramonės kainų indeksas 1930 m. buvo 80, o 1939 m. — 93. (pakilo). Grynasis pelnas iš vieno žemės hektaro 1929/30 m. buvo 62.27 lito, 1939 m. — 30.02 (krito).

Darbininkų (samdomų visiems metams) uždarbis irgi krito: bernas 1930 m. gavo metams 420 litų, 1939 m. tik 325; merginams 1930 m. gavo 310 litų, 1939 m. tik 250; piemuo 1930 m. gavo 170 litų, o 1939 m. — 120. Sezoniniai (padieniai) darbininkai uždirbo dienai: vyras 1930 m. 3.5 lito, o 1939 m. 2.7; moteris 1930 m. gavo 2.6 lito, o 1939 m. tik 2.0. (Litas buvo vertas apie 10 Amerikos centų). Reiškia uždarbis sumažėjo, o pragyvenimas pabrango.

Tad kaip gyventi, kai mieste perkamų reikalingiausių produktų kainos kyla, o pardudomų ūkio produktų vertė ir darbininkų uždarbiai krinta? Dėl to daugelyje vietų kilo darbininkų bei smulkiųjų ūkininkų streikai, kuriuos policija kulkomis malšino. "Per 20

metų Lietuvoje iš varžytinių buvo parduota apie 25,000 ūkių, dar didesnis skaičius prasiškolinusių valstiečių ūkių, bijodami papildomų išlaidų, patys likvidavosi" (psl. 25).

Agronomas Alfonsas Žukauskas savo straipsnyje "Planingasis žemės ūkis" (Kauņas, 1939 m.) apie tuometinį Lietuvos kaimą rašė:

"Kaime ta pati šiaudinė pastogė, tas pats skurdas, tas pats kultūrinis atsilikimas, ta pati maža žibalinė lemputė. Jei tokie atsiekimai padaryti per 15 metų, tai kiek laiko reikia pasivyti švedus, danus, pakelti žemės ūkį į tokią aukštumą, kiek leidžia esami mokslo atsiekimai? Tik klaustuką tegalima statyti ir klaustuku atsakyti. Jokių prošvaisčių, jokių perspektyvų" (psl. 27).

KOOPERATYVINIAI IR VALSTYBINIAI ŪKIAI

1947-1952 metais Lietuvoje susikūrė kolektyviniai ir valstybiniai ūkiai. Pradžią buvo sunki, daugelis šio posūkio nesuprato. Tačiau pasiekti rezultatai ir didžiausius skeptikus įtikino komunalinio ūkio pranašumu. 1966 metų pradžioje jau buvo 1,529 kolektyviniai ūkiai, kurių kiekvienas vidutiniškai įjungė po 170 kolūkiečių kiemų, ir 316 tarybinių ūkių, turėjusių po apie 334 darbuotojus. Pažanga buvo žymi: 1955 m. kolūkiečiai turėjo 183 galvijus, o 1966 m. — 396; tarybiniai ūkiai turėjo 1955 m. 487 galvijus, o 1966 m. — 819.

Visame Lietuvos žemės ūkyje 1955 m. tebuvo 10,000 traktorių, o 1966 m. — jau 30,700. Dauguma laukininkystės darbų jau atliekama mechanizuotu būdu. "Antra, vystant žemės ūkio gamybinį potencialą, didelę paramą suteikia valstybė. Ši parama pasireiškia daugiapusiškai: išskiriant specialias lėšas ir kreditus, planingai teikiant techniką ir mineralines trąšas, superkant produkciją, reguliuojant kainas, parduodant statybines medžiagas ir t. t." (psl. 33).

Seniau Lietuva buvo išimtinai žemės ūkio šalis. Pramonės beveik nebuvo, prekyba silpna, miestai maži, industrinio proletariato kaip ir nebuvo. Dabar Lietuva neatpažįstamai supramoninta, kaimas sparčiai vejasi miestą. 1967 m. miestų gyventojai sudarė 46%, o kai-

mo — 54%. Po dešimties metų — gyventojų procentai bus dar kitokie.

Tarybinėje sistemoje darbininko uždarbis ne krinta, bet kyla: 1963 m. valstybinio ūkio darbininkas uždirbo per metus 590 rublių, o 1966 m. — 720; kolūkietis 1963 m. gavo 320 rublių metams, o 1966 m. — 644. Visa kolūkiečio šeima 1963 m. uždirbo 2,310 rublių, o 1966 m. — 2,490 rub. Šiuo metu jų uždarbis žvmiai aukštesnis. Kolūkiečiai dar gauna privačiam naudojimui po 60 arų žemės (Rublis lygus Amerikos \$1.10).

MOKYKLA IR ŠVIETIMO KLAUSIMAS

Tarybinė Lietuvos vyriausybė paveldėjo dalį gyventojų, nelankusių mokyklos, dalis buvo mažamokslių, o kiti visai neraštingi (ypatingai kaime). Samdiniams mokykla buvo sunkiai prieinama, nes piemenims pavasari ir rudeni (kai mokykla veikė) reikėjo kaimenes ganyti, o paaugliams — pusberniais ir pusmergėmis dirbti. Nors vėliau neva buvo priimtas "verstino" (žiemomis) mokyklos lankymo įstatymas, bet maža kas jo paisė. Mokyklų buvo nedaug, viena nuo kitos toli. Vidurinę ir aukštąją mokslą įsigyti varguome nei buvo veik neįmanoma, nes mokiniui reikėjo turėti pragyvenimo šaltinį ir už mokslą mokėti.

Pilnesnį liaudies švietimo vaizdą galima susidaryti iš sekamų autoriaus paduotų skaičių:

"Užtenka palyginti tokius rodiklius: 1939-40 mokslo metų pradžioje tūkstančiui gyventojų teko 131 mokinys, tame tarpe 115.7 besimokančių pradinėse mokyklose, 13.9 — visoje vidurinėse ir nepilnose vidurinėse mokyklose, 1.4 aukštosiose mokyklose; 1966-1968 mokslo metais tūkstančiui gyventojų tenka 223.4 mokinio, tame tarpe 77.3 besimokančio I-IV klasėse, 109.1 — vidurinių ir aštuonmečių mokyklų V-XI klasėse, 20.2 — technikumuose, 16.8 — aukštosiose mokyklose (universitetuose). Be to, reikia atminti, kad į šiuos rodiklius neįeina 19,000 moksleivių, studijuojančių profesinėse technikos mokyklose, į kurias paprastai priimami jaunuoliai ir jaunuolės, baigę aštuonias klases" (psl. 70).

Taigi dabar liaudies švietimo indeksas daug aukštesnis. Šiuo metu Lietuvoje už mokslą mokėti nereikia, o geri studentai gautina ir pilną išlaikymą. Ikimokyklinio amžiaus varguomenės vaikais seniau niekas nesirūpino. Dabar yra įsteigti vaikų lopšeliai bei darželiai, kuriuose mažyliai ne tik prižiūrimi, bet ir mokyklai paruošiami. Tokių įstaigų 1950 m. buvo 253, o 1965 m. — 648; šiuo metu jų yra žymiai daugiau.

Didelį auklėjamąjį darbą atlieka didėjanti kiekiai leidžiamų knygų, žurnalų, laikraščių, plečiami bibliotekų bei skaityklų tinklai, ypačingai kaime. Seniau knygos buvo leidžiamos 500 egz. tiražu, o dabar — 10,000–30,000 tiražais. Ne tik knygų, bet ir skaitytojų skaičiai neapsakomai iškilo. Kolūkiuose pastatyti kultūros namai — centrai vaidina didelį vaidmenį. 1950 m. kaime tokių namų buvo 320, o 1965 m. — 970.

Kaime auga kultūriniai saviveiklos rateiliai, chorai, orkestrai, kuriasi muziejai, etc. 1965 m. jubiliejinėje dainų šventėje iš 31,184 dalyvių — 17,427 buvo kaimo vietovių pasiuntiniai. Kyla liaudies meistrų-dailininkų, dramos ir kino teatrų skaičiai. Radijo priimtuvas yra kiekvieno valstiečio namuose, o daugelis turi ir televizorių. Organizuojami sporto klubai, statomi stadionai. Vietoj žibalinės spinksuolės, kaime šviečia elektra. Ruošiamos motorciklų ir net žirgų lenktynės. Keliama buitinio aptarnavimo kultūra, estetikos-grožio supratimo lygis.

SVEIKATOS APSAUGA IR BUITIS

Seniau Lietuvos kaime buvo labai paplitę visokios ligos bei epidemijos: niežai, tymai, raupai, angina, plaučių uždegimas, džiova, pleuritas, meningitas, reumatinis endokarditas, reumatizmas, rachitas ir kitos. Žurnalas "Savivaldybė" (1937 m. nr. 7) rašė, jog iš kiekvieno tūkstančio žmonių vienas mirė nuo džiovos; jog dėl nekompetentingo "bobučių" aptarnavimo, iš kiekvienų 60,000 gimdyvių, 1,000 moterų mirė dėl vėlesnių gimdymo komplikacijų; jog apie 30% kaimo vaikų, dėl blogos mitybos, žiemos metu sirgo rachitu (kaulalige). "Dabartiniu metu gyventojų mityba yra daug geresnė, negu buvo kapitalistinėje Lietuvoje, nes sumažėjo duonos, miltų,

kruopų, bulvių vartojimas ir žymiai padidėjo daržovių, cukraus, mėsos, pieno produktų ir kiaušinių suvartojimas... Ypačingai didelį vaidmenį respublikos visuomenės gyvenime vaidina sveikatos apsaugos tinklas, kuris nuolat plečiasi" (psl. 180). Pažiūrėkime į skaičius:

1940 m. Lietuvoje buvo 1,971 gydytojas, o 1965 m. — 6,429; ligoninių tipo įstaigų 1939 m. buvo 81, o 1965 m. — 287; sanatorijų 1939 m. buvo 7, o 1965 m. — 29; felčerių akušerių punktų, sveikatos punktų, poilsio namų 1939 m. visai nebuvo, o 1965 m. jų buvo kiekviename rajone. Pokario metais plačiai vyko naujų gydymo įstaigų statyba. Kūdikų mirtingumas, palyginus su paskutiniaisiais buržuazijos valdymo metais, sumažėjo 5 kartus.

Dar didelė kolūkiečių dauguma gyvena senosiose viensėdijose, kaip prieš karą. Jie nesiskubins keltis į bendras gyvenvietes, jie dar prisirišę prie "senosios bakūžės" bei romantiškosios klėtėlės, nors jos abi jau gana apšepę! Tiesa, dar ir ne visos kliūtys, jų kėlimąsi sulaikančios, nugalėtos, nors bendrų gyvenviečių pranašumas neabejotinas. "Socialiniu požiūriu didesnę perspektyvą turi stambesnės gyvenvietės, nes jose galima sukurti moderniškesnes mokyklas, bibliotekas, ligonines, dirbtuves, pirtis ir kitas panašias įmones bei įstaigas... Tačiau kol kas dar nedaug 'tradicinių' vienkiamų įsikūrę gyvenvietėse... Faktiškai dar nėra pilnai užbaigtų gyvenviečių, nors pradžia padaryta kiekviename rajone" (psl.193, 194, 195).

KAIMO ŠVIESUOMENĖ

Kaimo veidas kinta ir kultūriniu požiūriu. Aukštuosius mokslus baigusi inteligentija skaito kulūkiečiams paskaitas, organizuoja saviveiklos ratelius, steigia įvairius kursus, teikia pamokas:

"Skleidžiant gerus pavyzdžius, kovojant prieš netvarką, didžiulę paramą suteikia kaimo inteligentija, mokytojai, gydytojai, žemės ūkio specialistai... Kaimo inteligento gyvenimo būdas, elgesys, buities aplinkos grožis tampa tuo išieties tašku, į kurį galima lygiuotis, iš kurio galima mokytis, kuriuo galima

džiaugtis. Didesnę įtaką kaimo buties kultūrai daro aukštųjų mokyklų ir technikumų dėstytojai, mokslininkai, techninė inteligentija, kurie vienaip ar kitaip bendrauja su platesniais gyventojų sluoksniais... Žymiai išaugo respublikos jėgos ir galimybės. Per pastarąjį, dešimtmetį Lietuvos inteligentijos, turinčios aukštąjį ar specialųjį vidurinį išsimokslinimą, eilės padidėjo daugiau kaip trigubai, pasiekė 147,000 žmonių. Aukštosios mokyklos ir technikumai vien 1967 m. išleido į gyvenimą apie 15,000 jaunų specialistų" (pusl. 198, 200, 206).

nė, atsteigta žmogaus iniciatyva, tolerancija, pasitikėjimas, pastangų įvertinimas, etc.:

"Ypač gerą impulsą turiningai inteligentijos kūrybinei veiklai suteikė asmenybės kulto ir subjektyvizmo apnašų pašalinimas. Rašytojams, dailininkams, muzikams, teatro ir kino veikėjams, kritikams atsiskleidė dar platesnės ir našesnės galimybės asmeninei kūrybinei iniciatyvai, didžiam meistriškumui, įvairiausioms kūrybinėms formoms ir žanrams pasireikšti, turiniui gilinti" (pusl. 216, 217).

A. MITRULEVIČIUS

GELEŽIS

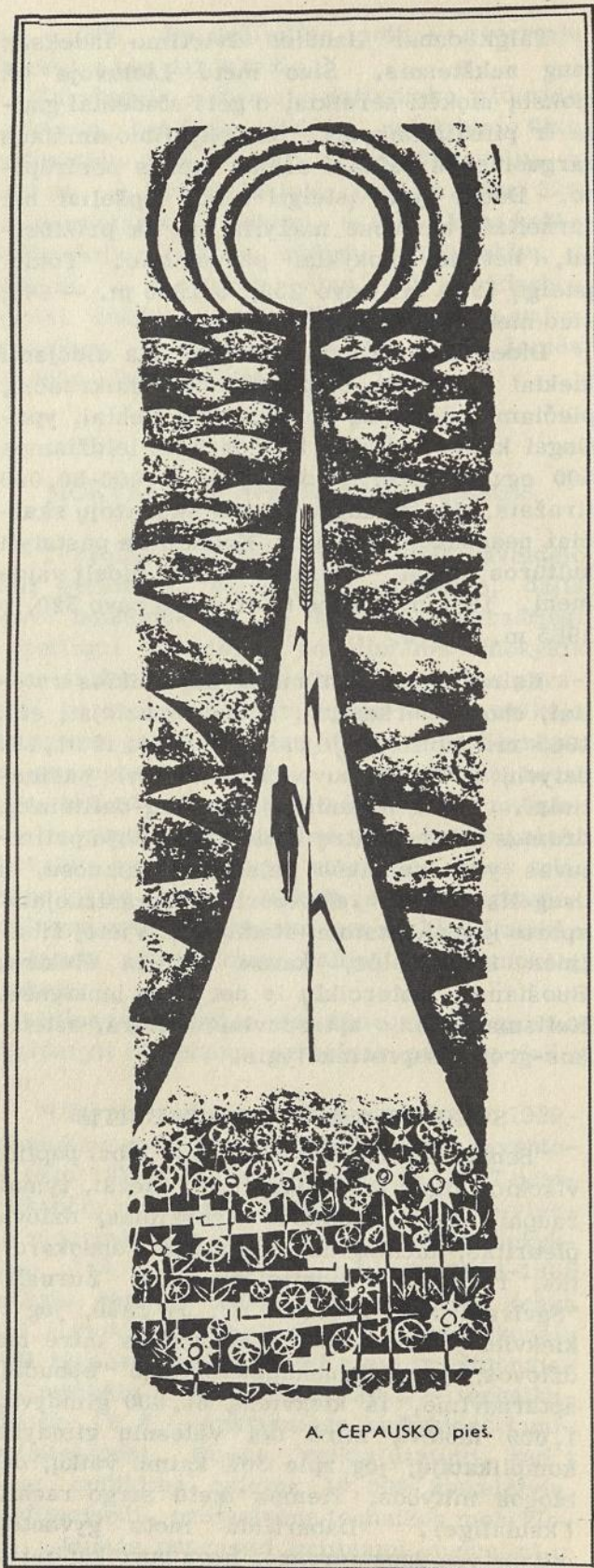
Pusnyiai — lyg sustingusios klajonės...
Įsakė speigas vėjams ir pūgoms nurimt.
Pakvipo geležim keliai ir žmonės,
Palaukės ir vidus pakvipo geležim...

Ir ledo luitai, erdvės blankiai plynos,
Ir saulė blizganti — skambi lyg geležis,
Ir visos mintys ir jausmų klampynės
Šįryt — sustingus, sukietėjus geležis...

Tu nebijok pasaulio geležinio,
Kuris krūtinę jautrią veriančiai raižys:
Juk visa tai, ką žmonės tvirta žino,
Širdies ir proto geležis...

Bijok gležnų jausmų, minčių bevalių,
Stipri valia — visur ir visad — geležis.
Išdžiūvęs medis ir speige sušalęs —
Tarytum pajuodavus laužo geležis...

Akiratis — sustingusios klajonės.
Įsakė speigas vėjams ir pūgoms nurimt.
Pakvipo geležim skliautai ir kloniai,
Iš aš kvėpiu, iš kelio grįžęs, geležim...
Vilnius

A. CEPUSKO pieš.

AMŽIAUS PRADŽIOJE...

VLADAS VAIČIULIS

Eikime, broliai, teisybės ieškotų,
Eikime ten, už miškų samanotų!
Eikime, sese, kol širdys da plaka:
Meilė parodys mums tiesųjį taką!

Tai — dvidešimtojo šimtmečio pradžioje parašyti žodžiai. Jų autorius — Adomas Lastas, pasirašinęs Adomu Juoduoju. Poetas, teisininkas, vienas Marijampolės realinės gimnazijos steigėjų. 1968 m. spalio 18 d. nuo jo gimimo sukako aštuoniasdešimt metų.

Gimė Adomas Lastas dainininkų ir muzikantų kaime Išlandžiuose (dab. Kapsuko rajonas). Matyt, kaimo dainos, muzika jį ir suartino su menu. Pasakojama, jog jis mokėjęs groti keliais instrumentais, gražiai piešęs, o vėliau ėmęs bandyti jėgas poezijoje.

Baigęs gimnaziją, 1908 m. A. Lastas pradėjo studijuoti teisės mokslus Maskvos universitete. Kartu klausė literatūros paskaitų, studijavo estetiką. Dažnas svečias jis buvo lietuvių kultūrinės visuomenės susibūrimuose, studentų draugijoje. Tiesa, nelabai ilgai. 1911 m. už dalyvavimą pažangiame judėjime pašalintas iš universiteto, išstremtas iš Maskvos. Vėliau, atlikęs karinę prievolę, vėl bandė studijuoti, bet sutrukdė pirmasis pasaulinis karas.

1918 m. grįžęs į Lietuvą, mokytojavo Marijampolėje, bendradarbiavo mokytojų profsąjungos leistame "Beraščio" laikraštyje. Kiek vėliau Kauno universitete išlaikė valstybinius egzaminus ir gavo diplomuoto teisininko vardą. Keliolika metų dirbo Kaune advokatu, juriskonsultu, nepamiršdamas ir literatūros.

Vyresnio amžiaus tautiečiai, tur būt, prisimena jo kūrybos rinkinius "Saulėta pasakėlė. Lelija. Vėtra" (1920 m.), "Aukšinės varpos" (1921 m.), "Ties kruvinom spur-

gom" (1935 m.), "Pasiilgimas" (1939 m.), poemą "Lietuvos knygnešio likimas" (1925 m.). Didžioji šių leidinių dalis buvo sudaryta iš seniai, amžiaus pradžioje sukurtų eilėraščių. Dar daugiau jų liko rankraščiuose, periodinės spaudos leidiniuose. Anot autoriaus, "prirašyta tūkstančiai eilėraščių, o išleista tik pora šimtų su viršum..."

Pokario metais Adomas Lastas parašė apysaką vaikams "Albinuko vaikystė", išleido ryškiausių savo poezijos kūrinių knygą — "Poezijos rinktinė". (Mirė 1961 m. Kaune).

Ne, tai nebuvo labai didelio talento poetas, tačiau anais laikais, kad ir mažytis kūrybinės ugnelės švystelėjimas buvo labai reikšmingas.

Jau švinta aušrelė
platybėj rytų, --
tai geidžia širdelė
svajonių kitų.

Jau rytmečiai pina
vainiką rasa;
bet mintį slopina
paniurus tamsa.

Nors juokdamies bunda
užraudę rytai,
nors medžiai sujunda
niūniuot savitai, --

bet žmonės da miega,
sapnuoja kai kas...
Nors nujaučia jėgą --
nuleidę rankas.

Netiesiogiai, romantiškai, alegorijomis poetas reiškė savo mintis. Skelbė užuojautą vargą vargstančiam žmogui, tikėjimą geresne ateitimi, pranašavo, kad vis tiek kada nors laimės tiesa.

Ir tai, be abejo, jaudino žmonių širdis, žadino protus, skatino ieškoti teisybės, tikėtis geresnio gyvenimo. Todėl ir pagerbtinas poetas, kuklus literatūros laukų artojėlis. Todėl jis ir prisimintinas.

LIETUVA IR PAŽANGIŪJŲ AMERIKOS LIETUVIŲ VEIKLA

(MOKSLINĖ KONFERENCIJA VILNIUJE)

V. PETKEVIČIENĖ

Tarybų valdžios paskelbimo Lietuvoje penkiasdešimtmečio proga Vilniaus Valstybiniame V. Kapsuko universitete 1968 m. gruodžio 11 d. įvyko mokslinė konferencija, kurios dalyviai išnagrinėjo lietuviškosios emigracijos istoriją ir jos ryšius su Lietuvos darbo žmonių išsivadavimo kova.

Kaip pažymėjo, atidarydamas konferenciją, universiteto rektorius mokslų daktaras profesorius J. Kubilius, per visą šimtmetį, nuo masinės lietuvių emigracijos į JAV pradžios, Amerikos lietuvius visą laiką siejo glaudūs ryšiai su gimtuoju kraštu, su jo gyvenimu, likimu. Todėl konferencijos tikslas — nušviesti, kaip per šimtą metų klostėsi ir susidarė bendradarbiavimo ir paramos santykiai tarp Lietuvos darbo žmonių ir Amerikos lietuvių.

Konferencijos pranešimai, kurių buvo perskaityta daugiau kaip dešimt, lietė įvairias Amerikos lietuvių visuomeninės, kultūrinės veiklos, spaudos, literatūros sritis.

Universiteto vyresnysis dėstytojas R. Vėbra aptarė emigracijos priežastis XIX amžiaus antroje pusėje. Svarbiausia jų — sunki socialinė ir nacionalinė priespauda carinėje Lietuvoje, dėl ko nemaža lietuvių tautos dalis atsidūrė įvairiose pasaulio šalyse, daugiausia Amerikos žemyne.

Apie paramą, kurią lietuviai socialistai teikė Lietuvos darbo žmonių išsivadavimo judėjimui 1895–1918 metais, kalbėjo universiteto vyresnysis dėstytojas L. Kapočius. Partijos istorijos instituto direktoriaus pavaduotojas R. Maliukevičius supažindino konferencijos dalyvius su V. Mickevičiaus–Kapsuko visuomenine ir politine veikla Jungtinėse Amerikos Valstijose.

Neįkainojamą indėlį, remdami revoliucinę Lietuvos darbo žmonių kovą prieš buržuazinę fašistinę diktatūrą, įnešė pažangūs Amerikos lietuviai. Apie jų teiktą moralinę ir materialinę paramą kovotojams prieš Smetonos režimą, pranešimą skaitė universiteto vyresnysis dėstytojas A. Kazlauskas. Istorijos instituto mokslinio bendradarbio pranešimo tema buvo — pažangiųjų Amerikos lietuvių pagalba tarybiniam kariams ir partizanams karo prieš hitlerinę Vokietiją metų.

Universiteto vyresnysis dėstytojas Br. Raguotis savo pranešime pabrėžė tą didžiulį vaidmenį, kurį pažangiųjų Amerikos lietuvių visuomeniniame ir kultūriniame gyvenime vaidina Amerikos lietuvių darbininkų literatūros draugija (ALDLD), žurnalas "Šviesa", įžymus JAV lietuvių veikėjas, Vilniaus universiteto garbės daktaras A. Bimba.

Kultūrinių ryšių su užsienio lietuviais komiteto pirmininko pavaduotojas V. Kazakevičius kalbėjo apie pažangiųjų Amerikos lietuvių grožinę kūrybą, kurioje atsispindi išėivių gyvenimas.

Žurnalistas A. Vaivutskas supažindino konferencijos dalyvius su Pietų Amerikos pažangiosios spaudos raida, istorijos mokslų kandidatas P. Ulevičius — su Amerikos žemyno pažangiųjų lietuvių tarpusavio bendravimo ryšiais.

Pranešimus taip pat skaitė Vilniaus pedagoginio instituto vyresnioji dėstytoja L. Petkevičienė, universiteto vyresnysis dėstytojas R. Žiugžda, Kauno Politechnikos instituto Vilniaus filialo vyresnysis dėstytojas A. Glemža ir universiteto aspirantas L. Pažūsis.

Šviesa Nr. 1, 1969

Mintimis apie konferenciją pasidalijo rašytojas K. Saja, iš Amerikos sugrįžęs rašytojas A. Margeris, ekonomistas D. Šova.

Konferencijai pirmininkavęs istorijos mokslų daktaras profesorius K. Navickas pabrėžė, kokie svarbūs yra nagrinėti klausimai ir kad ateityje būtina dar giliau juos tyrinėti.

Universiteto Kolonų salėje buvo surengta paroda "Amerikos lietuvių spauda ir knyga 1868-1969". Konferencijos dalyviai žiūrėjo filmus apie Amerikos lietuvių gyvenimą.

Vilniaus Operos solistas Eduardas Kaniava dainavęs Amerikos lietuviams š. m. sausio mėnesį.

VACYS REIMERIS

PAREIGA

Čiurlionio išminčiai delnuos,
lyg svajonių šviesų rutulį,
laiko žemę...
Kad mes tokie būtume
horizontuos, tamsos pilnuos!

Beį mes — nelabai idealūs,
turim baisiai dvilypius delnus:
tai, kaip vėjas, jie glosto švelnūs,
tai, įdiržinti, verčia kalnus;

tai dosniai kitiems atviri,
tai virstą savimyle sauja;
iešką saulės nakties vidury,
tai patys uždengiantys saulę;

tai kaip žuvys, trokštą gelmių,
tai vėl paukščio sparnais — aukščių...
daug delnų,
marmurinių delnų, —
suglaustų, į dangų šaukiančių...

O reikia jais žemę laikyt,
lyg pečius mylimosios apglėbus;
jei įvyktų drama klaiki —
kaltins mus, o ne kokius golemus.

Čiurlionio išminčiai delnuos
laiko žemę,
kaip šviesų rutulį.
O, kad mes tokie stiprūs būtume
horizontuos, pavojų pilnuos!

ATLEIDIMAS

Tavo rankos bejausmės, šaltos.
Šildau lūpom jas, ledą trupinu.
Du nutolę delnai.
Dvi deltos
tavo jausmo ir proto upių.

Šildau lūpom jas,
ledą trupinu —
tegu neša iš sielos pašalą.
Tarsi mažą pavasario trupinį
pagavau tavo karštą ašarą.

Du nutolę delnai.
Dvi deltos.
Dovanok, jei kas buvo vakar...
Kur apyrankė tirpsta pageltus —
pajutau tavo širdį plakant.

Raštuose - jo gyvenama gadynė

(110-SIOMS V. KUDIRKOS GIMIMO METINĖMS)

Vincas Kudirka, žymus XIX amžiaus publicistas, populiarus visuomenės veikėjas (ryškus lietuvių nacionalinio judėjimo liberaliojo sparno ideologas ir vadovas), teišgyveno keturis dešimtmečius (1858-1899). Tačiau jo veikla, jo pėdsakai mūsų kultūros istorijoje — labai ryškūs. Neapykanta carizmui, kova dėl lietuviškos spaudos, dėl gimtosios kalbos, teisių, buržuazinės visuomenės gyvenimo kritika ir t. t. — visa tai atsispindėjo tiek grožinėje jo kūryboje, tiek publicistikoje. Ir visa buvo labai aktualu, nors ir neišvengta idėjinio prieštaravimo, nors ir neretai pačius geriausius rašytojo troškimus ribojo liberalinė jo ideologija.

Vincas Kudirka gimė 1858 m. gruodžio 31 d. Vilkaviškio apskrityje, Paežerių kaime. Anksti pasireiškė literatūriniai bei muzikiniai jo gabumai, kuriuos, matyt, paveldėjo iš tėvų: tėvas buvo sąmojingas pastabus pasakorius, o motina...

"Mano motina, — vėliau rašė V. Kudirka, — davė man, ką apskritai motina lietuvė gali duoti savo vaikams, dargi daugiau, nes pati daugiau turėjo. Labai gražiai dainavo, labai dailiai sekė pasakas ir prie dailių dalykų mane pritraukė".

Marijampolėje (dab. Kapsukas) baigęs šešias gimnazijos klases, 1877 m. V. Kudirka, tėvo spiriamas, įstojo į Seinų dvasinę seminariją, nors pats buvo labai linksmo būdo, gyvo charakterio ir apie kunigo pašaukimą niekad nesvajėjo. Taip ir atsitiko: po poros metų jis buvo pašalintas iš seminarijos dėl "pašaukimo stokos" ir tuo pačiu užrūstinęs tėvą (motina mirė, kai jis tebėjo dešimtuosius metus), neteko paramos.

Grįžęs į Marijampolę, baigė gimnaziją, o paskui iškeliavo studijuoti į Varšuvos univer-

Šviesa Nr. 1, 1969

sitetą. Varšuvą V. Kudirka pasirinko todėl, kad Marijampolės gimnazijoje vyravusios lenkomaniškos atmosferos įtakoje, laikė save lenku. Pradėjęs studijuoti filologiją, paskui perėjo į medicinos fakultetą.

Varšuvoje plito socialistinės idėjos, egzistavo "Proletariato" partija, su kuria palaikė ryšius ir V. Kudirka. Už tai jis buvo suimtas ir kalinamas, pašalintas iš universiteto.

Užgniauzus "Proletariato" partiją, lenkų inteligentai užsikrėtė nusivylimu. Neišvengė to ir V. Kudirka — nutolo nuo revoliucinio judėjimo, ėmė domėtis liberalia pozityvizmo ideologija, be to, priartėjo prie nacionalinės kovos. Nacionaliniam V. Kudirkos apsisprendimui turėjo įtakos, matyt, ir jo klasės draugas J. Jablonskis, parašęs jam tokį laišką:

"Lyg jau netekai savo prigimtinės kalbos, t. e. kalbos tėvo ir motinos, katruodu Tave be baimės lietuviškai liuliavo ir aukliavo. Gėda tai XIX amžiuje taip elgtis — mesti savuosius dėl kitų."

Į lietuvių nacionalinį judėjimą, į literatūrą, be abejo, pastūmėjo V. Kudirką ir "Aušros" laikraštis, kuriame jis 1885 m. išspausdino savo pirmą eiliuotą kūrinį.

1887 m. V. Kudirkai leista grįžti į Varšuvos universitetą, bet grįžo jis jau kaip lietuvis, besirūpinąs nacionaline veikla. Po metų ten studijavę lietuviai įsteigė nelegalią "Lietuvos" draugiją. Jos įstatuose pabrėžti tikslai, kuriais domėjosi liberalinė lietuvių buržuazija: "I. Platinimas šviesos. II. Atgaivinimas ir pakėlimas tautiškos dvasios, rašliavos ir dailės. III. Pagerinimas ūkės butės. IV. Platinimas rubežių lietuvių." Dar po metų ši draugija įsteigė "Varpo" žurnalą, kurį kelerius metus redagavo V. Kudirka.

Baigęs mokslus, V. Kudirka gydytojavo Šakiuose, rašė eilėraščius, straipsnius. Plačiai reikšdamasis visuomeninėje veikloje, tapo buržuazinės lietuvių inteligentijos vadovu. Už tai caro valdžia jį persekiojo.

Sunkiai susirgęs džiova, V. Kudirka atsisakė gydytojo praktikos ir likusį laiką pašventė grožinei bei publicistinei kūrybai. Be eilėraščių, jis parašė satyrų: "Viršininkai", "Lietuvos tilto atsiminimai", "Cenzūros klau-

simas", "Vilkai". Į lietuvių kalbą išvertė F. Šilerio "Vilių Telį" ir "Orleano mergelę", trečią A. Mickevičiaus "Vėlinių" dalį, rinko ir skelbė tautosaką — ypač svarbus jo rinkinys "Kanklės" (1 d. — 1885, II d. — 1899), — rūpinosi lietuvių literatūrinės kalbos ir rašybos reikalais (1890 m. išleido pirmąjį rašybos vadovėlį — "Statrašos ramsčius").

Nors ir ribojamas buržuazinės ideologijos, V. Kudirka savo kūryboje lietė tokius dalykus, kurie buvo aktualūs ne vien buržuazijai, o visai tautai, visai liaudžiai. Būtent — kova prieš nacionalinę priespaudą, carinis despotizmas, feodalizmo liekanų likvidavimas, demokratinių laisvių ir teisių reikalavimas ir kt. Kartu jo kūryba atspindėjo tuo metu jau brendusius socialinius prieštaravimus, naujas jėgas. Tai, kuo reikšminga V. Kudirkos veikla ir kūryba, labai aiškiai dar 1918 m. yra nusakęs V. Mickevičius-Kapsukas:

"Kudirkos raštuose ir darbininkas ras sau nemaža peno ir naudos, norint Kudirka toli nebuvo mūsų žmogus: socializmas nuo jo atkrisdavo kaip žirniai nuo sienos. Jis — lietuvių buržuazijos ideologas. Vienok gyveno tokiu laiku, kuomet ta buržuazija buvo varžoma, persekiojama ir niekinama, išnaudojama ir temdinama; dėl to pas jį ras skaitytojas ne vieną skaudų smūgį įvairiems žmonių skriaudėjams ir tamsybės apaštalam, kurie tankiai yra dar didesni, darbininkų skriaudėjai ir tremdytojai. Pas nieką nerasite geriau nupiešto to "tautos žiedo" — inteligentijos, kaip pas Kudirką ir niekas taip nepliekia jos šaižiu satyros botagu, kaip jis. Jis — puikus publicistas, kad ir ne mūsų idealais vedinas; jis — įžymiausias varpininkas ir labiausiai atsidavęs savo idėjai visuomenės veikėjas; jis — puikus vertėjas, ir jo "Tiesas eilėms rašyti" turi pažinti visi mūsų poetai... Jo raštuose geriausia atsimuša jo gyvenama gadynė."

L. Ž.

Amerikos komunistai pasisako, už ką ir kodėl jie kovoja

Amerikos Komunistų Partijos sekretorius Gus Hall gruodžio 5 d. Rocky Mountains apylinkėje oro bangomis (per radiją) kalbėjo i tukstantius studentų iš penkiu universitetu. Jis dėstė savo partijos nusistatymą įvairiais, tiek amerikinais, tiek pasauliniais, klausimais. Po jo kalbos buvo klausimai ir atsakymai. Visa programa tęsėsi 70 minučių. Programą suruošė ir komunistų vadą pakvietė Western Collegiate Association.

Manome, kad su šia Gus Hall kalba bus įdomu susipažinti ir mūsų skaitytojams. Todėl ją kiek sutrumpinę paduodame. RED.

* * * * *

Mano išanginis žodis bus trumpas, kad būtų daugiau laiko klausimams ir atsakymams, nes tai yra geriausias būdas išaiškinti visas problemas ir nesutarimus. Aš pasi-stengsiu atsakyti į visus klausimus, liečiančius Komunistų Partiją, mūsų programą, tikslus, pasaulėžiūrą, o taip pat revoliucinius pasikeitimus ir socializmą.

Apie save noriu pasakyti, kad mano pagrindinės pažiūros yra marksistinis politinis ir filosofinis traktavimas visų klausimų, surištų su socialiniu progresu.

Aš esu už tokias reformas, kurios yra mūsų darbo klasės ir visos Amerikos liaudies interesuose, dar labiau, aš esu už revoliucinius pakeitimus mūsų ekonominės ir socialinės sistemos. Iš to seka, kad aš esu aktyvus kovotojas prieš visas blogybes, kylančias iš kapitalizmo, kaip skurdas, rasizmas, agresyviniai karai ir, visų pirma, visuotinas nesaugumo jausmas.

PASKUTINĖ EKSPLOATACIJOS STADIJA

Aš noriu padaryti visiems laikams galą visoms ekonominėms ir socialinėms sistemoms, pagrįstoms žmogaus eksploatacija asmeniško pasipelnijimo tikslais. Iki šiol žmonijos istorijoje visos organizuotos socialinės sistemos — vergovė, feodalizmas ir mūsų dienų kapitalizmas — kūrėsi tuo principu, kad nedidelė mažuma gyvena neprodukty-

viai, parazitiškai, eksploatuodama didelę daugumą tų, kurie gamina gėrybes. Kapitalizmas yra paskutinė šių eksploatatoriškų sistemų.

Tai nėra mano subjektyvi pažiūra. Tai yra vienintelis kelias neišvengiamoje žmonijos progreso eigoje, kuriuo civilizacija gali eiti.

Sąmoningos, organizuotos revoliucinės žmonių pastangos padeda gimti naujai visuomenei, bet pagrindinė priežastis visada būna atitinkamos istorinės pakopos objektyvūs vystymosi faktoriai. Naujos socialinės ir ekonominės sistemos gimimas negali būti sustabdytas, lygiai kaip negalima sustabdyti kūdikio gimimo.

NAUJOS SISTEMOS BŪTINUMAS

Žmonių visuomenė, mokslas ir technologija dabar pasiekė tokio išsivystymo laipsnio, kuris reikalauja naujos žmonių santykių sistemos. Tai pasireiškia mūsų kasdieniniame gyvenime.

Privatus kapitalas, naudojamas tiktai privačiam pelnui didinti, nesugeba gaminti branduolinę energiją taikingam panaudojimui, ir viešasis sektorius buvo priverstas perimti šį uždavinį.

Privačios korporacijos pavertė automatiką priemone didesniajam pelnui siekti. Bet yra ir kita dalyko pusė. Automatinės mašinos pa-

keitė žmogų ir sukūrė didžiules skurdo mases. Prieš automatikos įvedimą Amerikoje dirbo 700,000 angliakasių. Dabar, dirbant automatams, 100,000 mainerių pagamina daugiau anglies, negu prieš kelis metus iškasdavo 700,000 žmonių. Korporacijos, kurios yra užinteresuotos tik tai pelnu, visiškai nesiima atsakomybės už 600,000 žmonių, išmestų į laužą. Kapitalizmui žmonių gyvybė yra tas pats, kas tušti buteliai arba skardinės yra pakuotojams. Bereikalinga mirtis 78-ių mainerių Vakarų Virginijoje yra iliustracija kapitalistinio dėsnių "žudyk dėl pelno".

POLITINĖ JĖGA

Mokslas ir technologija nėra tik tai techniškai jėga. Tam tikroje vystymosi stadijoje jie tampa ekonomine ir politine jėga, socialinės revoliucijos varomąja jėga. Kadangi automatinės mašinos tik tai gamina, bet nevartoja, jos tampa automatiniais kapitalizmo duobkasiais.

Pagrindinė kapitalistinio naujosios technologijos panaudojimo yda — tai privataus pelno motyvas gamybos procese. Jis negali išspręsti gyvojo žmogaus problemų. Naujoji sistema, jeigu ji nori patenkinti naujosios gyvenimo pakopos poreikius, turi pašalinti šią kapitalizmo ydą. Tai turi būti sistema, pastatyta ant principo tarnauti visų visuomenės narių gerovei.

Taigi, aš esu už tokią socialinę sistemą, kuri absoliutiškai, įstatymais draudžia eksploatuoti žmogų privataus pelno tikslais. Aš esu už pakeitimą kapitalizmo tokia sistema, kurioje mokslas ir technologija, branduolinė energija, visas žmogaus genijus bus išlaisvinti iš siaurų nedidelės gobšių parazitų mažumos pelno ieškojimo rėmų, kad tarnautų visai žmonijai. Aš tvirtai tikiu, kad žmonija dabar pasiekė tokį lygį, kada ji gali pašalinti iš žmonių santykių principą "šuo ēda šunį" ir eiti broliškumo ir lygybės keliais. Kaip tokią sistemą pavadinti, nėra jau taip svarbu.

VIENAS TREČDALIS ŽMONIJOS

Aiški mūsų dienų realybė yra tai, kad trečdalis žmonijos jau stato tokią sistemą. Tarp atskirų valstybių yra skirtumų dėl kiek-

vieno krašto specifinių sąlygų — bet visi tie kraštai vadina naują sistemą socializmu, dabartine būsimos sistemos — komunizmo — stadija. Nė vienas kraštas dar komunizmo nepasiekė.

Buvo daroma klaidų, patirta laikinų nepasisekimų, bet statoma nauja sistema, kuri pirmą kartą nuo primityvaus žmogaus komunalinio gyvenimo laikų panaikino privataus pelno, kaip egzistencijos pagrindo, principą.

Vyksta sunki kova tarp dviejų sistemų — kapitalizmo, kuris nyksta, ir socializmo, kuris kyla. Kovoje politinėje, karinėje ir ideologinėje srityse. Esmėje tai nėra kova tarp žmonių arba nacijų, tai yra kova tarp dviejų socialinių sistemų, kiekviena iš jų atstovauja dviejų pagrindinių mūsų laikų klasių — kapitalo klasės ir darbo klasės — pažiūras.

Buvo pasistūmėjimas šių dviejų jėgų balanse. Pasistūmėjimas vyksta toliau, naujos socializmo sistemos linkme.

NE IMPORTUOTA IŠ UŽSIENIO

Nauja sistema nėra į bet kurią šalį importuojama iš užsienio. Kiekvienoje šalyje, gyvenančioje kapitalizmo bazėje, dirva perėjimui į socializmą yra paruošiama vietinių sąlygų. Pats kapitalizmas paruošia dirvą ir jėgas socializmui gimti.

Taip revoliucinės JAV jėgos yra maitinamos eksploatacijos, didžiųjų korporacijų pelno siekimo. Socializmas JAV bus aiškiai paženklintas "Made in USA". Mūsų socializmas bus produktas mūsų kaip tautos patyrimo, jis bus atsakymas į mūsų kaip tautos problemas.

Kiekviena ekonominė sistema — vergovė, feodalizmas ir kapitalizmas — gyveno savo dienas. Jos atliko savo istorines užduotis ir užleido kelią aukštesnėms santykių formoms. Kiekviena iš jų atspindėjo ir tarnavo atitinkamai žmonių santykių pakopai. Naujos socialinės sistemos išėjo į gyvenimą kaip naujų socialinių ir technologinių pakopų atspindys.

Šiame marksistiniame istorijos traktavime kapitalizmas turi svarbią vietą. Jis atspindėjo specifinį žmonijos išsivystymo laipsnį. Dabar naujos problemos reikalauja naujų atsakymų, vyksta technologinė revoliucija,

gimė nauja socialinė santvarka, kuri visuose frontuose meta iššūkį kapitalizmui. Ši nauja santvarka yra socializmas.

LAIKAS VEIKTI

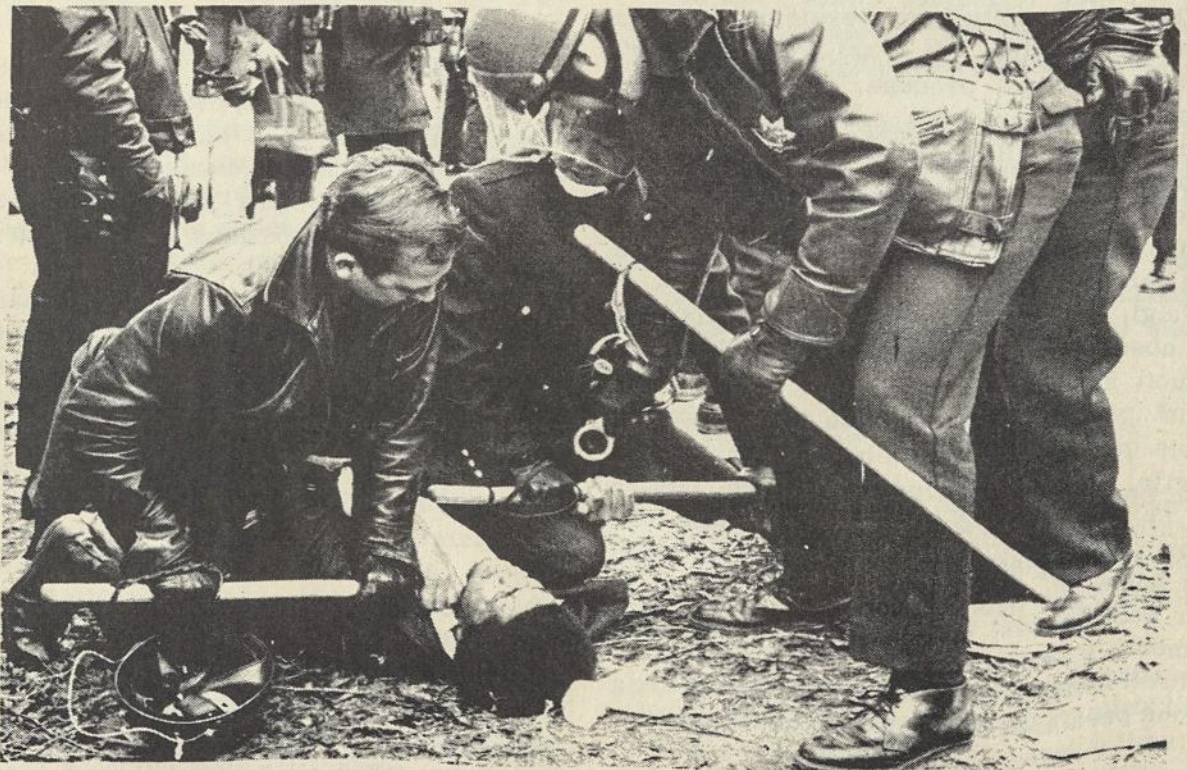
Šis, atrodo, abstraktus ir teoretinis arba filosofinis klausimas tampa gyvas, išeina iš knygų į gyvenimą. Ir tai todėl, kad civilizacija pergyvena savo didelį revoliucinio pasikeitimo momentą — perėjimą iš kapitalizmo į socializmą ir vėliau į komunizmą. Aiškus pavyzdys šio visuotino revoliucinio pereinamojo proceso yra senų kapitalistinių imperijų irimas.

Tiems, kurie nepripažįsta žmonių santykių keitimosi, ši nauja realybė, šis revoliucinis procesas yra staigmena. Jie atsisako pripažinti proceso neišvengiamumą ir bando jį

aiškinti koku tai "sąmokslu", "infiltracija", "subversija". Jie dar nesupranta to fakto, kad civilizacija jau pasiekė tą lygį, kada visų šalių žmonės reikalauja pagrindinio sistemos pakeitimo.

Tai pasireiškia kovose už nacionalinį išsilaivinimą Vietname ir Konge, streikuose Italijoje, negrų kovoje už laisvę.

Nusikaltėliška segregacijos, rasizmo ir fanatizmo sistema nuodija mūsų atmosferą ir žmonių sąmonę. Mes turime pagaliau išvėdinti tą vergų rinkos kvapą, kuris nuodijo mūsų krašto moralę virš 300 metų. Mes esame už pilietines teises todėl, kad tai yra visų Amerikos žmonių interesuose. Mes esame už pilietines teises ir todėl, kad segregacija ir diskriminacija yra ir baltųjų ir juodųjų darbo žmonių eksploatacijos įrankis.

San Francisco, Cal. studentų streikas ir policija (1969 sausio 13 d.)

Akademikas apie liaudies rašytoją

A. LIEPSNONIS

Seniai K. Korsakas nagrinėja literatūrų draugystės problemą. Tokio darbo vainikas — jo "Latvių literatūros milžinas." Knyga skirta Dauguvos dainiui — A. Upyčiui. Kuo ji būdinga?

— Talentingas rašytojas...

Taip sužnibžda skaitytojas, kai kurio nors menininko veikalas jį sujaudina ne mažiau, negu lakštingalos giesmė. Bet iš kur toks įtaigumas? Ar iš karto literatui lyg paukšte-liui pavyksta prabilti žaviu balsu?

Korsakas atsako: net tokiam milžinui, kaip A. Upyčiui, nepakako tartum lakštingalai tik vieno pavasario. Reikėjo atiduoti visą gyvenimą. A. Upytis visą gyvenimą ir kūrė. Jis išleido 45 raštų tomus.

Tai sodas. Bet jis pradėjo želti nuo medelio. O tame sode vėliausiai pasodintas vešliausiai žaliuoja. Sodininkas jau turėjo didesnę patyrimą, kai sodino šį medį. Tai liudija, kad talentas tobulėja nuolatos kuriant.

Tačiau ar tik talentu Upytis susilaukė pagarbos? Kito pasisekimo laidas tai jo meilė liaudžiai. Štai Latvijoje įsigalėjo fašizmas. Rašytojui pasiūlė — tegul jis savo talentą it prekę parduoda reakcijai. Menininkas nesutiko. Po to skaitytojai juo dar labiau susižavėjo.

Tuo pat laiku kitaip pasiėlgė norvegų rašytojas Hamsunas. Hamsunas išgarsėjo romanu "Badu". 1930 metais Amerikos vertime irgi jį perskaičiau su pasigėrėjimu. Bet štai Norvegiją okupavo hitlerininkai. Pradėjo patriotus karti. O ką darė Hamsunas? Ne kar-tuves griovė, o nusilenkė jų statytojams... Ir Hamsunas prarado pasitikėjimą liaudyje.

K. Korsakas pažymi: Upytis ir Rainis — tai du ažuolai. Apie šiuos du ažuolus žėlė aukštesni ir mažesni Latvijos raštijos me-

džiai. Kodėl kiti menininkai orientavosi į Upytį? Todėl, kad jis buvo didelio meistriškumo rašytojas. Na, ir talentą atidavė liaudžiai.

Ir Korsakas išnagrinėjo, ką šis menininkas įnešė naujo. Taip, didelis menininkas daro savo raštijai didelį poveikį. Tai dėsninga ir latvių literatūrai. Bet tai dėsninga ir bet kurios tautos literatūrai. Toks Korsako apibendrinimas sutapo su Plechanovo apibendrinimu.

Plechanovas teigė (jis turėjo mintyje XIX amžiaus pabaigos sąlygas): kiekvienos tautos literatūra vystosi taip, kad ji sugeba iškelti du tris genijus. O apie tuos genijus grupuojasi didesni ir mažesni talentai. Ir juo kurios nors epochos oras grynesnis, juo vešliau tie talentai žydi.

Iš čia seka išvada: jei praeityje Latvijos raštijos talentai buvo slopinami, tai tarybinės santvarkos sąlygomis tie talentai laisvai tarpsta. O jei šį teiginį susieti su daugianacionaline tarybine literatūra, tai seks: — tarybinės tautos gali pasididžiuoti visa eile savo raštijos milžinų — genijų. Šolochovu, Feolinu, Fadejevu. Stelmechu, Leonovu, Tvardovskiu ir kt. — kolektyviniu Gorkiu. Tarybinės tautos gali pasididžiuoti dešimtimis tarybinių klasikų, gali pasididžiuoti šimtais labai stambių literatūrinių talentų, gali pasididžiuoti tūkstančiais labai populiarių prozininkų, poetų, kritikų. Juos ugdė gaivi naujos visuomenės dirva. Štai kokia gili prasmė išplaukia iš Korsako skelbiamos literatūrų draugystės.

Latvių klasiko kūrybinis produktingumas prilygsta Balzakui, Zolia ir Gorkiui. Lietuvoje taip iš savo knygų pastatė bokštą A. Venclova — atspausdino 67 leidinius. Ir E.

Mieželaitis — atspausdino 55 leidinius. Ir visgi buržuazinėmis sąlygomis Dauguvos dainiaus balsas skambtelėdavo tik vienoje šalyje. Tarybinės santvarkos sąlygomis Upyčio talento didybė nuaidėjo į visas tarybines respublikas. Už tai jis dabar apvainikuotas net Socialistinio Darbo Didvyrio vainiku.

Knygoje atskleistas Upyčio poveikis lietuvių pažangiajai raštijai. Gan anksti jo kūryba susižavėjo ir K. Korsakas. Jis už grotų išmoko latvių kalbą. Išvertė jo noveles. Taip pat savo kritikoje rėmėsi Upyčio teiginiais. Jam patiko latvių rašytojo atviras pasisakymas prieš tamsos šalininkus. Itin aukštai Kostas vertino jo kūrybos liaudiškumą. Šis Upyčio kūrybos bruožas ir padarė jo personažus nemirtingais.

Korsakas tvirtina — Upytis savo raštais tamsiais metais sklaidė debesis nuo Latvijos padangės. Upyčio herojai palmti iš gyvenimo. Jie ir tamsiame gyvenime degė internacionalizmo ugnimi. Jo personažai — tai įvairių tautų žmonių personažai. Juos latvių klasikas nulipdė apčiuopiamai.

K. Korsakas nupiešė šio meno milžino portretą moksliniais teiginiais ir savo atsiminimų epizodais. Jis šneka apie jį su dideliu patosu. Ir parašė apie jo darbą patetišku stiliumi. Todėl ši Korsako knyga sužavi it lyriškas eilėraštis. Korsakas ir toliau nagrinėja literatūrų draugystę. Ir norėtųs, kad jis paskelbtų panašaus pobūdžio veikalą greičiau. Bet Korsakas yra užimtas dideliais Literatūros Instituto darbais...

Juozas Marcinkevičius

Nežudyk!

Tas riksmas -- tartum paukštis
juodas --
Virš žemės, virš lietaus, virš juoko.

O žemėje -- trys milijardai
Lyg estafetę naktį perduoda.
O su naktim -- ir žodžių šilumą,
Vaikų sapnus, šešėlių kilimus.
O su naktim -- ir savo nerimą,
Ir įtemptus lyg stygos nervus.
O su naktim -- ir riksmą šitą,
Toki skausmingą, neprašytą...

Ir milijonai nemiegos.
Ir ryto lauks -- lyg pabaigos --
Tegu kiti, tegu kiti,
Lyg stygos įtempti naktį,
Dejuoja, blaškos:
"Nežudyk!"

Nužudė...

Be šeimnininko liko švarkas
Ir juokas nebaigtas, ir vargas,
Ir paryčiui -- rudens vaiskumas...
Ir marškiniai atauš be kūno...

Tuščių kambarių baimė

...Naktys -- didelės tokios -- atvės,
Vakarai bus pilni žarų,
Ir labiau negu pats savęs
Aš bijosiu tuščių kambarių.

Aš bijosiu prasmingos tylos,
Abejingų, besielių kampų.
Čia ir laikrodžių dėmės meluos
Amžinybėj sekundžių trumpų.
Čia belytė atri praeitis,
Nuogo riksmo skaudi strėlė;
Čia šešėlis įaugęs įgrindis
Ir nakčia be manęs gulės.

Pamiršti ir įkyrūs veidai
Vėl atgis, vėlei aiškinsis, klaus.
Pasikeitę, atšalę daiktai
Tartum upės į veidrodžius plauks.

Ir norėsis kažko realaus,
Tokio paprasto tartum ugnies,
Tartum žodžių tėkmė -- banalaus,
Ir graudaus -- lyg senos nuodėmės.

Nemirtingais tautosakos motyvais

VLADAS VAIČIULIS

"— **A**trodo, sukūrei "Eglę", ir mirk... — juokauja skulptorius. — O, ne, brolau, aš dar daug kūrybinių sumanymų neįgyvendinau... Matote, kiek naujų eskizų dirbtuvėje? Nėra kada man ruošti į aną pasaulį — skubu, degu, svajonių galva prikimšta. Ech, kad taip porą desėtkų metelių kas numestų nuo pečių..."

Pacitavau kauniečio skulptoriaus Roberto Antinio (jam 1968 m., lapkričio 23 dieną sukako septyniasdešimt metų) žodžius pokalbyje su jaunosios kartos skulptoriumi vilniečiu Vytautu Mačiuika.

"Už ką mes gerbiame skulptorių Robertą Antinį? Už "Eglę", už kitas savitas jo skulptūras. Už neramią menininko sielą ir amžiną troškimą įgyvendinti savo svajones. Jo kūrybinė energija ir optimizmas stebina ne vieną lietuviškosios dailės mylėtoją", — tai jau paties V. Mačiukos žodžiai, kuriems pritarėtų bet kas, kas nors kiek pažįstamas su šiuo menininku arba su jo kūryba.

KŪRYBINIO KELIO PRADŽIA

R. Antinis gimė 1898 m. Kaldebrunėje (Latvijoje, netoli Lietuvos sienos). Paskui su tėvais persikėlė į Zarasus ir į Rokiškį. Mokėsi Zarasų pradžios mokykloje ir Rokiškio gimnazijoje. Piešė nuo pat mažens, gandydamas drožinėjo skulptūrėles. O 1921 m. atkeliavo į Kauno piešimo kursus, kurie vėliau tapo Meno mokykla.

70-ioms skulptoriaus R. Antinio gimimo

Čia R. Antinis dvejus metus mokėsi tapyti, o paskui perėjo prie skulptūros. 1927 m. jo mokytojas K. Sklėrius pavedė pirmą savarankišką darbą — sukurti paminklą Širvintose. Joje buvo ryški mokytojo įtaka, bet buvo ir savitų, naujam talentui būdingų bruožų.

PARYŽIAUS ĮTAKA

Labiausiai gi nulėmė R. Antinio, kaip dekoratyvinės skulptūros kūrėjo, kelią — studijos Paryžiuje, Aukštojoje Valstybinėje dekoratyvinės dailės mokykloje, P. Nikloso ir kitų žymių dailininkų įtaka. Pabrėžtina, kad R. Antinis buvo vienas gabiausių minėtos Paryžiaus Dekoratyvinės mokyklos studentų, laimėjo joje keletą konkursų.

Baigęs studijas, skulptorius, deja, negalėjo atsidėti kūrybai — mokytojavo Tauragėje, paskui Kaune, paskui daug metų sunkiai sirgo (sirgdamas, negalėdamas pakilti iš lovos, jis vis dėlto išdrožė iš medžio "Motinos" skulptūrą).

Beje, moters, motinos tema labai dažna R. Antinio kūryboje — tiek jaunystėje, tiek iki šių dienų. Tur būt, kaip teigia meno kritikai, čia pasireiškia nemaža liaudies skulptūros įtaka. 1941 — 1949 m. išdrožtoje "Lietuvės" skulptūroje ryškus liaudiškas charakteris, santūrumas, subtilus dekoratyvumas. Nemaža panašaus pobūdžio jo skulptūrų motinystės tema, tiktai gal kiek simboliškesnės, alegoriškesnės ("Ateitis", "Žemė motina").

KŪRYBOJ TAUTOSAKOS MOTYVAI

Labai daug kūrinių R. Antinis yra sukūręs tautosakos motyvais. Iš ankstyvųjų — reliefas "Birutės ir Kęstučio", iš vėlyvųjų — "Eglė žalčių karalienė", gražiai apvainikavusi visą šio skulptoriaus kūrybą. Šiame kūrinyje tarsi sutelktos ir išryškintos geriausios talento savybės.

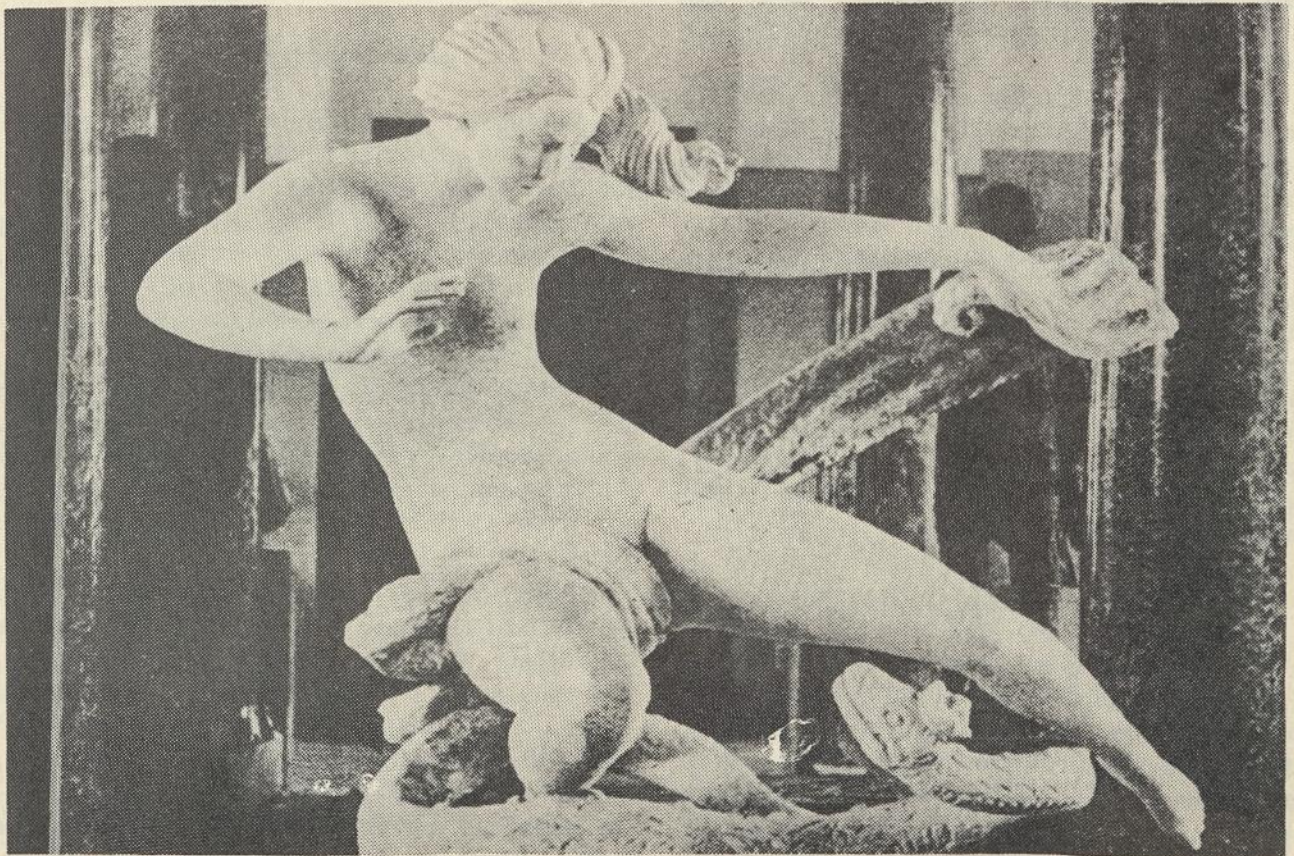
"Eglė žalčių karalienė" tarytum įaugo į Palangos kurorto peizažą, tapdama būtina ir kiekvienam miela jo detale, pasigėrėtina puošmena. Dekoratyvumas, taip būdingas šio menininko kūrybai, skulptūrinėje kompozicijoje "Eglė žalčių karalienė" išryškėjo pačia geriausia prasme.

Skulptorių šis kūrinys dar labiau išpopuliarino, ir ne veltui jaunieji menininkai, kartais truputėlį pavydėdami, pajuokauja, kad nereikia kurti daug kūrinių, kad užtektų ir vieno, jeigu jis būtų toks, kaip "Eglė". Žinoma, tai tik juokai.

Iki "Eglės", savo tobuliausio kūrinio, R. Antinis nuėjo labai ilgą kelią ir sukūrė daug vertingų, laiko išbandymus atlaikiusių skulptūrų. Kokiu keliu jis ėjo, iš dalies paaikšina šie žodžiai:

"Kiekvienas mūsų turi savo svajones, siekia savojo idealo. Baigęs mokslus, aš svajoju surasti ir savo kūriniuose įkūnyti architektūros ir skulptūrinių formų bei supančios aplinkos vienovę. Vėliau mane paviliojo ažūrinė skulptūrinių masių ritmika, nemirtingi tautosakos motyvai... Žavėjaisi Burdeliu. Kartu su Juozu Mikėnu gerbėme Despjo. Bet vėliau, kada pats gerokai paminkiau molį, pirmenybę atidaviau Majoliui — koks jo skulptūros formų paprastumas! Iš vadinamųjų modernistų gerbiu H. Murą, Kalderį ir "šimtaprocentinį" bedaiktinės plastikos atstovą Riverą. Bet neužmirškite, kad ir mes galime šiuo tuo būti..."

Ne, nebeįmanoma užmiršti, kai yra tokių kūrinių, kaip "Eglė žalčių karalienė"...

Dail. R. Antinio Eglė Žalčių karalienė Palangoje.

Kai kurie bruožai iš JAV istorijos

D. M. SOLOMSKAS

Kolumbas 1492 metais manė, kad jis iš Vakarų pusės pasiekė Indiją, bet iš tikrųjų jis atrado Naują Pasaulį — Ameriką.

Po Kolumbo žygio į Naująjį Pasaulį leidosi visa eilė tų laikų stambių Europos keliauninkų. 1497 metais anglas Cabot pasiekė Newfoundlando salą, 1499 m. italas, ispanų tarnyboje, Amerigo Vespucci pasiekė Centrinės Amerikos žemyną, 1513 m. ispanas Bilbao Centralinėje Amerikoje pasiekė Ramųjį vandenyną, 1520 m. portugalas Magellanas iš Atlanto apiplaukė Pietų Ameriką ir pasiekė Ramųjį vandenyną. Rusų keliauninkai atrado Alaską ir ištyrė Ramiojo vandenyno pakraščius iki dabartinės Kalifornijos.

Su tuo prasidėjo Naujojo Pasaulio užkariavimas. Rusija valdė Alaską, dalį Kalifornijos ir tarp jų daugybę salų. Anglija, Olandija, Prancūzija ir Portugalija įsigijo didelius plotus Šiaurinėje Amerikoje. Bet daugiausia kolonijų įsisteigė Ispanija. Ji valdė visą Pietų Ameriką (išskyrus dabartinę Braziliją, kuri priklausė Portugalijai), Centralinę Ameriką ir milžiniškus plotus šiaurinėje Amerikoje — dabartinę Meksiką ir apie dešimtį dabartinių JAV valstijų Vakaruose.

Anglijos svarbiausios kolonijos ėjo Atlanto pakraščiu nuo dabartinės Floridos iki Kanados. Jos vadinosi provincijomis. Jų buvo trylika ir vadinosi: New Hampshire, Rhode Island, Massachusetts, Connecticut, New York, New Jersey, Pennsylvania, Delaware, Maryland, Virginia, North Carolina, South Carolina ir Georgia.

Visa Amerika buvo apgyventa indėnų. Atradimo metu vien dabartinių Jungtinių Valstijų teritorijoje jų gyveno apie milijonas. Europiečiai tuojau pradėjo indėnus spausti ir prieš juos kariauti. Jie kariavo ne tik prieš

indėnus, bet ir savo tarpe — už pasigrobimą didesnių plotų. Tarpsaviniuose karuose jie nesidrovėjo naudoti savo pagalbai ir indėnų.

Europa pradžioje į Amerikos kolonijas siuntė "prasikaltėlius", o paskui ir šiaip vargingesnius žmones. Naujajame pasaulyje valdančioji klasė išnaudojo indėnus, vėliau iš Afrikos atsigabentus vergijon negrus ir bendrai kolonijų gyventojus.

REVOLIUCIJOS AMERIKOJE

Vienur anksčiau, kitur vėliau kolonijos sukildavo prieš savo "motinas" ir nuo jų atsimesdavo. Taip atsitiko ir su Anglijos kolonijomis. Anglijos valdančioji klasė stengėsi kuo daugiau išspausti iš savo kolonijų Amerikoje, ir tai privertė amerikiečius sukilti ir pasiskelbti nepriklausomais. Tai buvo 1776 metais liepos 4 dieną.

Anglija į kolonijas prisiuntė daugiau armijos ir pradėjo karą už jų suvaldymą. Karas buvo amerikiečiams nesvietiškai sunkus, bet jie jį laimėjo, ir 1783 metais Anglija buvo priversta pripažinti Jungtinių Valstijų nepriklausomybę ir pasirašyti taikos sutartį. Bet 1812 metais anglai vėl paskelbė karą. Karas tęsėsi kelerius metus, bet jie jį ir vėl pralaimėjo.

JAV BESIPLĖTIMAS

19-jo šimtmečio pradžioje Europoje buvo įsigalėjęs Prancūzijos imperatorius Napoleonas. Bet jo laivyną 1805 metais Anglijos karo laivynas prie Trafalgaro sumušė. Po to jis nebeturėjo vilties nuo anglių išgelbėti savo kolonijų Amerikoje. Tuo būdu jo atstovai sutiko už \$15,000,000 parduoti Jungtinėms Val-

stijoms taip vadinamą Louisianos Teritoriją, — plotą nuo Meksikos užlajos iki Kanados, kur Jungtinės Valstijos suorganizavo daugiau kaip dešimt valstijų.

1846 metais jos iš Kanados įsigijo plotą, kur dabar yra Oregono, Idaho ir Washingtono valstijos.

1848 metais Jungtinių Valstijų vergų savininkai išprovokavo karą prieš Meksiką. Meksikos jėgas jie greitai įveikė ir pagrobė milijoniškus plotus, kur buvo suorganizuota apie dešimt valstijų, jų tarpe Kalifornija, New Mexico, Texas ir kitos.

Po 1848 metų revoliucijų Europoje į Jungtines Valstijas prasidėjo masinis imigrantų plūdimas. Tai buvo jauni ir stiprūs vyrai (o vėliau ir moterys), kurie savo darbu ir praktiku nutiesė geležinkelius, išstatė fabrikus, įkūrė miestus ir davė JAV progą pralenkti kitas kapitalistines šalis.

Bet pasaulyje jau nebuvo laisvų teritorijų, todėl JAV imperialistai nusprendė jų įsigyti iš Ispanijos, kuri buvo susilpus, ir 1898 metais prieš ją išprovokavo karą.

Jungtinės Valstijos šiam karui buvo gerai pasiruošusios. Jos turėjo naują ir stiprų karo laivyną, kuris karo eigą išsprendė. Dalis laivyno užpuolė dalį Ispanijos karo laivų Manilos įlankoje Filipinuose ir jį sunaikino. Kitą Ispanijos karo laivyno dalį sunaikino Santiago srityje, Kubos pakraštyje. Ir taip mažomis aukomis Jungtinės Valstijos daug laimėjo.

Ispanija buvo priversta nuo daugelio savo kolonijų atsisakyti. Jungtinės Valstijos į savo "globą" pasiėmė Filipinus, Kubą, Puerto Ricą ir eilę kitų salų.

Kuboje prieš dešimt metų įvyko liaudies revoliucija, ir ji išsilaisvino iš JAV "globos", pasirinkdama sau socialistinį kelią. Puerto Rico ir dabar tebėra JAV "globoje". Filipinai gavo "nepriklausomybę", bet jie tebėra JAV įtakoje. Ten JAV turi desėtkus karo laivyno, orlaivyno ir armijos bazių, iš kurių dabar kariuoja prieš Vietnamą.

Laimėjusios karą prieš Ispaniją Jungtinės Valstijos ėmėsi vadovautis "jėgos politika", arba "kumščio politika".

Pirmojo pasaulinio karo metu JAV kapitalas įgijo bilijonus dolerių pelno, gamindamas

kariaujančioms valstybėms ginklus ir amuniciją, o į karą įstojo tik tada, kada Vokietija ir jos talkininkės jau buvo arti prie karo pralaimėjimo.

Antrojo pasaulinio karo metu JAV, su Anglija ir Olandija, per porą metų kariavo tik prieš Japoniją bei Afrikoje ir Italijoje, kur didelių priešų jėgų nebuvo. Prieš hitleriškąją Vokietiją frontą atidarė tik 1944 metų birželio mėnesį, kada Tarybų Sąjungos armija jau buvo Rumunijoje, arti Varšuvos ir Lietuvos, ir nutaikius smūgius į Vokietiją.

Pasibaigus Antrajam pasauliniam karui Jungtinės Valstijos siekė padiktuoti pasauliui savo politiką. Prezidentas Trumanas laikėsi "atominės bombos" politikos pasauliui įgazitinti. Churchillis, atvykęs į Jungtines Valstijas, pasakė kalbą, reikalaudamas, kad kitos tautos pasaulyje turi priimti anglo-amerikiečių vadovybę.

700 AMERIKOS KARO BAZIŲ

Šiandien Jungtinės Valstijos turi suorganizavusios apie pusę tuzino įvairiausių karinių sąjungų ir į jas įtraukusios visas stambesnes kapitalistines valstybes. Jos turi Azijoje, Europoje, Afrikoje ir Centralinėje Amerikoje virš 700 didesnių ir mažesnių armijos, orlaivyno ir karo laivyno bazių. Dabartiniu metu ten laiko daugiau 2,000,000 ginkluotų jėgų.

Aišku, kad tos bazės yra įsteigtos prieš Tarybų Sąjungą ir kitas socialistines valstybes. Taipgi, tų bazių pagalba JAV nusako užsienio politiką toms valstybėms, kuriose tos bazės yra.

Dar niekad pirmiau pasaulyje nebuvo tokios padėties, kad kokia nors valstybė turėtų tiek daug militarinių bazių ir jėgų kitose šalyse.

Tarybų Sąjunga jau daug kartų siūlė Jungtinėms Valstijoms pasirašyti nekariavimo sutartį, panaikinti atominius ginklus, mažinti apsiginklavimą, bet jos pasiūlymai nerado teigiamo atsiliepimo. To pasekmėje eina baisios ginklavimosi lenktynės ir virš žmonių galvos nuolat kabo branduolinio karo pavojus.

AR

Docentas
N. INDRAŠIUS

VISADA GYDO VAISTAI?

VISAME pasaulyje prigalvota milijonas įvairių vaistų. O ligų yra maždaug penki tūkstančiai. Taigi, vienai ligai tenka apie 20 tūkstančių vaistų. Kurie iš jų tinka Jums asmeniškai? Susirgęs bet kokia liga, visų tūkstančių vaistų vis tiek neišbandysite.

— Daktare, — kreipėsi į mane vienas buvęs orkestrantas, — jau keleri metai, kai blogai girdžiu. Dabar nebegaliu susikalbėti su žmonėmis, o apie darbą orkestre — seniai ir kalbos negali būti. Mane ilgai gydė ir ausų, ir nervų specialistai.

Paaikėjo, kad mano pacientas apkurto nuo antibiotikų (klausos nervų uždegimas). Jis sirgo chronišku bronchitu, kurį, kitų patariamais, pats ilgai gydė didelėmis įvairių antibiotikų dozėmis. Dabar šis orkestrantas jau visai nebegirdi.

Antibiotikai yra efektyviausi vaistai. Kaipgi atsitiko, kad žmogus nuo antibiotikų apkurto?

Farmacijoje ši šimtmetį įvyko revoliucija. Surastas būdas, kaip sunaikinti mikroorganizmus mūsų kūne ir kraujyje. Viskas prasidėjo, atradus salvarsaną. 1935 metais rastas streptocidas, kuris sunaikina mūsų kūne patekusius labai pavojingus kokus, įvairių pūliavimų sukėlėjus. Šitas vaistas buvo tobulinamas iki norsulfazolio, sulfadimezino... Tai stebuklingi vaistai nuo dizenterijos, plaučių uždegimo, anginos, rožės.

1928 metais buvo išrastas penicilinas, kuris vėliau, karo metu, nustebino visą pasaulį. 1942 metais tarybiniai mokslininkai patobulino peniciliną. Dabar yra daugiau kaip tūkstantis įvairių antibiotikų.

Tai iš tiesų stebuklingi vaistai. Tačiau ilgainiui paaikėjo, kad antibiotikai, juos nesaikingai vartojant, sukelia pašalinį veikimą. Pavyzdžiui, nuo penicilino 10 procentų žmonių apsinuodija: patinsta oda, ima niežėti, atsiranda egzema, išbėrimai, tose vietose oda iškrinta.

O žmonės įsismagino. Girdi, antibiotikai — vaistai nuo visų ligų. Kuo daugiau jų vartosi, tuo sveikesnis būsi. Antibiotikus pradėjo vartoti net nuo galvos skausmų, slogos, blogos savijautos, neurozių.

— Penkiolika metų sergu nemiga, — skundėsi man pacientas teisininkas. — Nuo nemigos išmėginau įvairiausių vaistus. Migdo tik truputį, kai priimu dvi ar tris tabletes. Vaistus miegui vartuju kas vakaras. Dabar neveikia ir didelės dozės. Gal nuo nemigos yra išrasti nauji vaistai? — paklausė pacientas ir parodė didelį pluoštą receptų.

Ištyriau lignonį. Daugybinis nervų uždegimas nuo vaistų! Toliau gydytis vaistais nuo nemigos jam pavojinga. Daugybinis nervų uždegimas gali sukelti visų galūnių paralyžių.

Nemiga susergama dėl įvairiausių priežasčių. Reikia šalinti jas: aterosklerozę,

medžiagų apykaitos sutrikimą, vidinį nerimą, dvasinį skausmą. Narkotikai ligos priežasties nešalina. Priešingai! Neretai dargi tas priežastis didina. Mat, narkotikai dažnai paralyžuoja mūsų kūno gydomąsias (imunitines) jėgas.

— Man jau penkeri metai nuolat skauda galvą. Visus penkerius metus be pertraukos geriu vaistus, — verkšleno dar gana jauna moteris. — Dozes aš vis didinu, nes viena tabletė nebepadeda. Pastaruoju metu iš viso mano sveikata sušlubavo. Nebegaliu dirbti.

Ši moteris apsirgo kita liga, liga nuo ilgo ir gausaus vaistų vartojimo. Nuodydama organizmą vaistais, ji išglebo, ją apėmė apatija, atmintis susilpnėjo, atsirado chroninis kosulys, sloga, akių vokų uždegimas, kepenų ir inkstų negalavimas, egzemos.

Teko ligonei pakeisti gydymą. Pritaikėme priežastinį galvos skausmų gydymą (smegenų plėvės paburkimo šalinimas, gerinant kapiliarų apykaitą). Po pusės metų ligonė pasveiko.

Nelabai seniai mane staiga iškvietė pas ligonį — žymų mokslininką, dabar jau pensininką.

— Daktare, — dejavo jis, — greičiausiai aš jau mirsiu. Ar dar galite man padėti?

Pažiūrėjau į ligonį. Jis atrodė apsinuodijęs. Paklausiau, ką valgė, ką gėrė... Neseniai jam ėmė skaudėti skrandį. Štai jis nusipirko turguje kurpelių šaknų.

— Kaip geriate šituos vaistus? — paklausiau.

— Po valgomą šaukštą antpilo.

Skubiai pradėjau gydyti nuo apsinuodijimo. Kurpelė (darželio gėlė) labai nuodinga. Jos šaknyse susikaupęs akonitinas — baises nuodas.

Išrašiau vaistų apsinuodijimui neutralizuoti.

— Vaistų man nerašykite, aš netikiu chemija. Vaistai — nuodai. Aš visą gyvenimą sėkmingai gydžiausi liaudiškais būdais.

Liaudies medicina yra sukaupusi vertingą patyrimą. Mokslinė medicina iš jos daug pasimoko. Pavyzdžiui, gydymas chininu, valerijonu, novokainu ir kitokiais įvairiais vaistingų žolių antpilais yra perimtas iš liaudies medicinos. Bet yra ir nuodingų

žolių. Kurpelės šaknis galima naudoti tik labai mažytėmis dozėmis.

— Daktare, aš jau 15 metų gydausi nuo neurastenijos, — pasakojo man vienas poetas. Apėjau keliolika gydytojų, gulėjau ligoninėje. Vartuju įvairiausias vaistus, o sveikata eina blogyn.

Kategoriškai liepiau nutraukti gydymą vaistais. Per 15 metų jis išbandė kelias dešimtis vaistų; ir labai stiprių.

— Kaip gydysite be vaistų? — spyrėsi mano pacientas.

Turėjau ilgai aiškinti, kad mano paciento blogos savijautos priežastis — asmenybės gelmėse, pasaulėjautoje, kad jam reikia priežastinio gydymo — dvasios aktyvacijos.

Psichopatijos reiškiniai pastebimi kas ketvirtame, kas penktame žmoguje. Tokie žmonės paprastai turi liguistą potraukį prie vaistų. Jie dažnai gydos be gydytojo, patys skaito specialią medicininę literatūrą, patys suranda savyje daugybę ligų, patys išsirenka sau vaistus. Tai nelaimingi žmonės. Mes, gydytojai, juos vadiname medikomanais.

Per didelis pasitikėjimas vaistais naikina pastangas ugdyti imunitetinius procesus prieš ligas.

— Daktare, — skundžiasi man moteris, — mano vaikas serga rachitu. Visą laiką gydau D vitaminu.

— Kaip?

— Po 10 lašų.

— Skandalas, tegalima duoti tik po vieną lašą, — pasakiau motinai. — Duodant daugiau, rachitas progresuoja.

Šita tiesa mažai težinoma. Moteris kartais net nėštumo metu vartoja D vitaminą, kad jo pakankamai gautų vaisius. Rezultatas — neretai gimsta idiotas.

Buvo ištirtos nėščios moteris ir nustatyta, kad dauguma jų vartoja įvairius stipriai veikiančius vaistus, kurie apnuodija embriono smegenis. Dėl to gimsta vaikai su defektais.

Šeimose, kuriose žmona ir vyras yra dideli efektingų vaistų mėgėjai, dažnai gimsta nepilnaverčiai vaikai.

Didžiausia žmonijos rykštė — narkomanija. Narkotikų karalius yra morfijus, kuris paprastai vartojamas stipriems skausmams

raminti. Tačiau, pamėginus šito vaisto 2 — 3 kartus, paskui norisi vartoti visą gyvenimą. Išsivysto liguistas potraukis, nenumaldomas troškimas. Narkomanija žmogų suluošina, paverčia invalidu.

Vaistų kulto azartininkai atakuoja vaistininkus, meldžia iš jų vaistų be receptų.

Vaistininkai kartais nusileidžia.

Jau daugiau kaip prieš du tūkstančius metų romėnai vadovavosi taisykle: "Gamta gydo, gydytojas tik slaugo". Dėl menko skausmelio, blogai išmiegotos nakties nereikia bėgti į vaistinę.

Masažuokimės patys

Masažas greta gimnastikos ir grūdinimosi — gera priemonė stiprinti organizmą.

Masažavimas buvo plačiai paplitęs Senovės Graikijoje ir Romoje. Žymusis senovės graikų gydytojas Hipokratas greta įvairių gydymo būdų rekomenduodavo ir kūno trynimus.

Masažas pagerina savijautą, pakelia bendrą organizmo tonusą, sustiprina kraujo apytaką, sumažina raumenų įtempimą.

Panaikindamas nervinio-psichinio sudirginimo reiškinius, masažas nuramina, maloniai sušildo, pagerina širdies-kraujagyslių ir kvėpavimo sistemos veiklą. Ypač gerai jis veikia raumenų sistemą, padidindamas raumenų tonusą ir jėgą. Išildydamas odą, masažas sustiprina medžiagų apykaitą, išjudina kraują venose.

Masažuotis geriausia rytą po higieninės gimnastikos. Tai pakelia nuotaiką, padidina žvalumą. Pajutus skausmą raumenyse po varginančio fizinio darbo, turistinio žygio, sportinės treniruotės ar ilgo ėjimo, galima pasimasažuoti pakartotinai. Fizikultūrininkai tai daro prieš sportines varžybas ir po jų, ypatingą dėmesį skirdami toms kūno dalims, kurioms tenka didžiausias krūvis.

Masažavimosi būdai (iš kairės į dešinę): kojų pirštų trynimai; blauzdos raumenų minkymas; šlaunies raumenų minkymas; pilvo sienelės raumenų masažas; krūtinės ląstos raumenų įtrynimai; karklo raumenų ir pasmakrės glostymas; karklo raumenų ir sprando glostymas; dilbio raumenų minkymas; peties raumens minkymas.

IEVA MIZARIENĖ,
Centro sekretorė

LLD reikalai

Prasidėjo nauji metai, ir su jais prasideda nauji ir tęsimas nebaigtųjų darbų.

Džiugu, kad, kiek liečia mūsų Draugiją, 1968 metai buvo neblogiausi. Nors kainos viskam kyla, mes pajėgėm reguliariai išleisti žurnalą "Šviesa" ir nariams davėme Jono Gasiūno knygą "Mano Dešimtmečiai Amerikoje", apie kurią atsiliepiamai geri. Angliškai skaitantieji nariai gavo Philip Bonoskio knygą "Beyond the Borders of Myth — From Vilnius to Hanoi", kuri irgi turi gerą pasisekimą.

Nariais irgi pasilaikome vidutiniai. Nors mirimų per metus buvo apie 100, o naujų narių gavome tik 66, bet arti 40 narių, kurie buvo nemokėję duoklių už metus—kitus, sugrįžo į Draugiją. Išėjome beveik lygiomis.

Žinoma, tai neturi mus vesti į pasitenkinimą ir užsnūdimą. Kaip tik atvirkščiai, visi turėtume susirūpinti kaip toliau stiprinti Draugiją.

Naujai išrinktasis 1969–1970 metams Centro Komitetas sausio mėnesio pradžioje jau posėdžiavo. Dalyvavo ir naujai išrinkti alternatai. Į naująjį komitetą įeina veik visi senojo komiteto nariai, išskiriant Praną Buknį, kurio vieton išrinktas Valys Bunkus. Pasigesime Prano Buknio komiteto posėdžiuose, nes jis su mumis nuoširdžiai veikė per eilę metų. Linkime Pranui sveikatos ir energijos, kad ir vėl galėtų mūsų tarpe darbuotis.

Tikiu, kad visi nariai skaitėtė Centro Komiteto "Pareiškimą", kuris tilpo "Laisvėje" ir "Vilnyje". Būtų ne pro šalį "Pareiškimą" perskaityti kuopų susirinkimuose, padiskusuoti ir pagal jį sudaryti planus savo veikimui. Tai pagyventų kuopose veiklą.

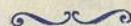
Ypatingai reikėtų kreipti dėmesio į "Mūsų pačių reikalais" skyrių, kuriame išdėstyta

mūsų darbuotė ateičiai. Tarp kitko, ten sakoma:

"LLD Centro Komitetas širdingai prašo LLD narius lankyti kuopų susirinkimus. Susirinkimai privalo įvykti reguliariai. Susitikimai su vienminčiais draugais pakelia mūsų ūpą, stiprina energiją, bendri pokalbiai gilina aktyregį. Nariai turėtų dažniau išsireikšti LLD leidžiamų knygų ir žurnalo turiniu.

Žurnalo ir knygų išleidimas dabartiniais laikais lėšuoja labai brangiai. Iš narių mokamų metinių ne tik knygas, o ir žurnalą būtų sunku išleisti. Centro Komitetas prašo kuopų, kur galima, ruošti pobūvius literatūros išleidimui, arba paaukoti iš savo išdų. Taip pat nariai prašomi paremti Centrą aukomis. Be aukų Centras negalėtų pasiekti pasibrėžtus tikslus."

Šiems metams lietuviškai skaitantiems nariams jau užsakytos net dvi knygos: M. Meškauskienės "Atsiminimai" ir Alberto Laurinčiuko "Juodasis Kraujas". Angliškai skaitantieji taip pat gaus anglų kalboje knygą, nors dar nesame nutarę kokią. Ji bus siuntinama kartu su pirmąja lietuviška knyga 1969 metams.

O dabar noriu tarti žodį į Draugijos nares. Leiskite, mielosios draugės, pasveikinti jus MOTERS DIENOS minėjimo proga.

Mūsų moterys reikšmingai pasirodo Draugijos veikloje. Jos užima atsakingas vietas kuopų valdybose, taip pat jų vardai skamba visokiuose veiklos komitetuose. Praėjo tos dienos, kada sakydavome, kad moters vieta tik prie pečiaus.

Ta pačia proga, visų Draugijos moterų narių vardu sveikinu mūsų seses Tarybų Lietuvoje.